

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci oturum

Yapılan yoklama sonunda yeter çoğunluk bulunmadığı anlaşıldığından bir saat sonra toplanılmak üzere Birleşime ara verildi.

İkinci oturum

Eski İçişleri Bakanı Hıfzı Oğuz Bekata ve eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Yusuf Aziz-oğlu hakkında soruşturma yapmakla görevli Soruşturma Komisyonu raporu üzerinde devam eden görüşmeler sonunda adı geçen eski Bakanların kendilerine isnadolunan fiillerden dolayı si-

yasi, hukukî, cezai ve malî sorumluluklarının bulunmadığına karar verildi.

23 Aralık 1964 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere (saat 18,20 de) Birleşime son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Ferruh Bozbeyli

Kâtip
Malatya
Nurettin Akyurt

Kâtip
Amasya
Nevzat Şener

BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati: 15,00

BAŞKAN — Başkanvekili Mekki Keskin

KÂTİPLER : İsmet Kapısız (Yozgat Milletvekili), Veli Uyar (Yozgat Milletvekili)

BAŞKAN — Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin birleşik toplantısını açıyorum.

2. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapılacaktır. Lütfen otomatik cihaza işaret buyurunuz. Yoklama işlemi bitmiştir.

(Yoklama yapıldı.) (Sonradan gelen oldu, sesleri.)

BAŞKAN — Sonradan gelenler olmuştur. Yoklama tekrarlanacaktır. Lütfen otomatik ciha-

za işaret buyurunuz. Yeni gelen arkadaşlarımız lütfen işaret buyursunlar. Yoklama işlemi bitmiştir.

(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

3. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *İstanbul Milletvekili Coşkun Kurca, Elâzığ Milletvekili Nurettin Arıdoğan, Erzincan Milletvekili Sadık Perinçek'in, Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa, Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet komisyonlarından 7 şer*

üye seçilerek kurulan Geçici Komisyon raporu. (2/284) (S. Sayısı : 15)

(1) 15 S. Sayılı basmayazı 29 . 1 . 1964 tarihli 4 ncü birleşimin sonundadır.

BAŞKAN — Rapor üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz. 4 nci maddeyi okutuyorum. Komisyon lûtfen yerini alsın.

Gündemin düzenlenmesi

MADDE 4. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik toplantısı gündemi şu sıra dâhilinde hazırlanır :

- I - Başkanlık Divanının sunuşları;
- II - Cumhuriyet Senatosu ve milletvekilleri-
nin andiçmeleri;
- III - Seçimler;
- IV - Tekrarlanan oylamalar;
- V - Bu İçtüzüğün 7 nci maddesi gereğince
Başkanlık Divanına yöneltilen sözlü sorular;
- VI - Öncelikle görüşülecek kanun teklif ve
tasarıları;

VII - Kanun teklif ve tasarıları;

Savaş hali ilânı, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi, yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulundurulması ve sıkı-yönetimle ilgili konular, bu sıra içerisinde, di-ğ er sunuşlardan önce, Başkanlık Divanı sunuş-
ları arasında yer alır.

Gündemin hazırlanmasında Millet Meclisin-
de uygulanan İçtüzüğe uyulur; ancak, gündem kesin şeklini almadan, bu konuda, Millet Mecli-si Başkanı, Cumhuriyet Senatosu Başkanı ile da-nışır.

BAŞKAN — Söz isteyen arkadaşımız var mı? Komisyon, buyurunuz Sayın Kırca.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, burada gündemin ikin-ci maddesi, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin ve milletvekillerinin andiçmeleri olarak tesbit edil-miştir.

Halen Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünde, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin, Cumhuriyet Senatosu huzurunda andiçmeleri derpiş edilmek-tedir. Gerçi Anayasanın bir geçici maddesi, ilk toplanan Meclisler bahis mevzuu olduğunda mil-letvekilleri ve Cumhuriyet Senatosu üyelerinin, birleşik toplantı huzurunda andiçmelerini der-piş etmektedir. Bu itibarla bu prosedürün böyle-likle kabulü Anayasaya aykırı olmayacaktır. Bu-nunla birlikte, birleşik toplantı huzurunda andiçmeye mütaallik olan madde, geçici bir madde olduğundan dolayı bundan böyle andiçme merasi-

minin Cumhuriyet Senatosu üyeleri için Cumhuriyet Senatosu huzurunda ve Millet Meclisi için de Millet Meclisi huzurunda yapıl-masında da bir beis Anayasa bakımından mevcut değildir. Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü ile yerleşmiş bulunan tatbikata bir aykırılık teşkil etmemesi için komisyonumuz, metnin bu noktada tâdilini derpiş eden bir önerge takdim etmekte-dir. Aynı önerge de ayrıca bir iki teknik husus redaksiyon bakımından düzeltilmektedir.

BAŞKAN — 4 nci madde üzerinde başka söz isteyen var mı? Yok. Komisyonun verdiği de-ğişiklik önergesini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

4 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştiril-mesini arz ve teklif ederim.

«Gündemin düzenlenmesi.

Madde 4. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı gündemi şu sıra dâhilinde hazırlanır :

1. Başkanlık Divanının sunuşları :
2. Tekrarlanacak oylamalar;
3. Seçimler;
4. Bu İçtüzüğün 6 ncı maddesi gereğince
Başkanlığa yöneltilen sözlü sorular;
5. Öncelikle görüşülecek kanun tasarı ve
teklifleri ile İçtüzük teklifleri;
6. Kanun tasarı ve teklifleri ile İçtüzük tek-lifleri;
7. Meclis soruşturması ve Yüce Divana sevk
ile ilgili konular.

Savaş hali ilânı, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi, yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulundurulması ve sıkı-yönetimle ilgili konular, bu sıra içerisinde, di-ğ er sunuşlardan önce, Başkanlık Divanı sunuşları arasında yer alır.

Gündemin hazırlanmasında Millet Meclisinde uygulanan İçtüzüğe uyulur; ancak, gündem kesin şeklini almadan, bu konuda, Birleşik Top-lantı Başkanı, Cumhuriyet Senatosu Başkanı ile danışır.»

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Maddeyi bu şekilde yeniden tedvin ediyoruz değil mi Sayın Kırca?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ

COSKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Evet efendim.

BAŞKAN — Efendim, 4 ncü maddeye komisyon okuttuğumuz şekli vermiştir. Bu şekliyle üzerinde söz istiyen başka bir arkadaşımız var mı?

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu Milletvekili) — Söz istiyorum efendim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Yılanlıoğlu.

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, eğer önerge aynen kanun, tüzük metnine geçecekse burada bir hata var. Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı deniyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısı mälumdur. Senato ve Millet Meclisinin yaptığı toplantı Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantısıdır. Ayrıca birleşik toplantı demeye lüzum yoktur. Eğer bu, metne bu şekilde girecekse «birleşik» kelimesinin çıkarılmasını istirham ederim. Yazılı önerge vermek icabediyorsa verelim. Bilmem komisyon bu hususta ne düşünüyorlar? Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Kırca.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COSKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, bu konu daha evvel muhtelif vesilelerle Yüce Huzurunuzda görüşülmüştür. Türkiye Büyük Millet Meclisi teriminden maksat Parlâmentodur, yasama organıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısından maksat ise, Anayasada yer alan bir terimdir bu, aynı zamanda; yasama yetkilerinden Anayasada tasrih edilenleri kullanan muayyen bir teşriî heyet kastedilmektedir.

Bu itibarla Sayın Yılanlıoğlu arkadaşımız endişe buyurmasınlar, her hangi bir yanlışlık yoktur, birleşik toplantı teriminin burada bilhassa mevcudiyeti gerekmektedir.

BAŞKAN — Tatmin oldunuz mu Sayın Yılanlıoğlu.

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu Milletvekili) — Evet efendim.

BAŞKAN — Maddeyi komisyonun getirdiği ve okutuğum şekilde oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Devamsızlık

MADDE 5. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı ve karma komisyonlarının

yoğdama cetvelleri, Cumhuriyet Senatosu üyeleri için Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına ve milletvekilleri için Millet Meclisi Başkanlığına gönderilir ve gereken işlem ilgili Meclisin kendi içtüzüğü gereğince yapılır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen var mı? Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı
Başkanlık Divanının denetlenmesi

MADDE 6. — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Birleşik Toplantı Başkanlık Divanının görevleri konusunda Millet Meclisi Başkanlığından yazılı ve sözlü sorular sorabilirler.

Sözlü sorular Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda cevaplandırılır.

Yazılı soruların cevabı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı tutanağının sonuna eklenir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen? Buyurunuz Sayın Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COSKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, bu sorular, Millet Meclisi Başkanından; Millet Meclisi Başkanı sıfatıyla olan faaliyetlerinden dolayı değil; Birleşik Toplantı Başkanı sıfatıyla olan faaliyetlerinden dolayı sorulacaktır.

Bu itibarla bu madde, metnindeki «Millet Meclisi Başkanlığından sorulur» ibaresini «Birleşik Toplantı Başkanlığından» olarak tâdil eden bir önerge veriyoruz, efendim.

BAŞKAN — Madde hakkında başka söz istiyen... Yok. Komisyonun verdiği önergeyi okuyorum.

Yüksek Başkanlığa

6 ncü maddenin aşağıdaki şekilde tâdilini arz ve teklif ederim :

«Madde 6. — Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Birleşik Toplantı Başkanlık Divanının görevleri konusunda, Birleşik Toplantı Başkanlığından sözlü ve yazılı sorular sorabilirler.

Sözlü sorular Birleşik Toplantı Genel Kurulunda cevaplandırılır.

Yazılı soruların cevabı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı tutanağının sonuna eklenir.»

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Komisyonun değiştirge önergesi hakkında söz isteyen arkadaşımız var mı? Yok. Maddeyi Geçici Karma Komisyonun değiştirdiği şekli ile oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İKİNCİ KISIM

Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin
Andiçmesi

Milletvekili seçimlerinden sonra andiçme töreni

MADDE 7. — Millet Meclisinin her döneminin başında, milletvekili genel seçimleri sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca Devlet Radyosunda ilânını tâkibeden beşinci gün saat 15,00 te Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik olarak çağrısız toplanır. Bu birleşimde Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri törenle andiçerler.

BAŞKAN — Madde hakkında komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Biraz evvel dördüncü madde vesilesiyle arz ettiğim gibi, komisyon andiçmeye mütaallik bütün bu maddelerin metinden çıkarılmasına mütaallik önergeler takdim etmektedir. Cumhuriyet Senatosunda teessüs etmiş olan geleneğe riayet maksadıyla. İkinci kısım ibaresinde 7, 8 ve 9 neu maddelerin çıkarılması için önergelerimizi takdim ediyorum.

BAŞKAN — Komisyonun madde üzerindeki tâdil önergesini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

«İkinci kısım» ibaresiyle birlikte 7 nei maddenin çıkartılmasını arz ve teklif ederim.

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Efendim, komisyonun teklifi hakkında söz isteyen var mı?... Yok. Komisyonun önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiş, madde metinden çıkarılmıştır.

Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimlerinden sonra
Andiçme töreni

MADDE 8. — Anayasanın 73 nü maddesinin 2 nei fıkrası gereğince Cumhuriyet Senatosu üyelikleri için her iki yılda bir yapılacak seçimler ile milletvekilliği ara seçimleri sonuçlarının Yüksek Seçim Kurulunca Devlet radyosunda ilânını tâkibeden beşinci gün saat 15,00 te Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik olarak çağrısız toplanır.

Bu birleşimde Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri törenle andiçerler.

BAŞKAN — Komisyonun bu madde üzerindeki önergesini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

8 nei maddenin çıkartılmasını arz ve teklif ederim.

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Söz isteyen var mı, komisyon teklifi hakkında? Yok... Komisyonun önergesini oylarınıza sunuyorum; 8 nei maddenin tekliften çıkarılması hakkında... Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Madde tekliften çıkarılmıştır.

Andiçmede sıra

MADDE 9. — Cumhuriyet Senatosu üyeleri önce, milletvekilleri sonra andiçerler.

Andiçmede seçim çevrelerinin ve her seçim çevresi içinde de soyadı ve adların alfabe sırasına göre hareket olunur. Cumhuriyet Senatosu Tabii Üyesi sıfatını alan eski Cumhurbaşkanları ile Cumhurbaşkanınca seçilen Cumhuriyet Senatosu üyeleri, Cumhuriyet Senatosu üyelerinin sonunda andiçerler.

7 ve 8 nei maddelerde bahis konusu törenli birleşimlerde andiçmemiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, katıldıkları ilk Birleşik Toplantı Birleşiminin başında andiçerler.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen var mı? Yok... Komisyonun bir önergesi var, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

9 neu maddenin çıkartılmasını arz ve teklif ederim.

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Maddenin metinden çıkarılması hakkındaki komisyon teklifi üzerinde söz isteyen arkadaşımız var mı? Yok. Komisyon teklifini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiş ve 9 ncu madde metinden çıkarılmıştır.

Üç madde metinden çıkarıldığına göre bundan sonraki maddeleri ona göre okuyacağız arkadaşlar.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Bu hususta önergemiz var.

BAŞKAN — Efendim, komisyonun bir önergesi var; kısım la alâkalı, onu okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

«Üçüncü kısım» ibaresi «ikinci kısım» olarak değiştirilecek ve 10 ilâ 36 ncı maddelerin numaraları 7 ilâ 33 olarak değiştirilecektir. arz olunur.

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — İttılâmıza sunulur. Bu şekilde düzelteceğiz arkadaşlar.

İkinci kısım

Cumhurbaşkanı seçimi
Cumhurbaşkanının görev ve süresinin dolması

MADDE 7. — Cumhurbaşkanının görev ve süresinin dolmasına onbeş gün kala, Millet Meclisi Başkanının çağrısı üzerine, Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik olarak toplanır.

Bu birleşimde yeni Cumhurbaşkanı, eski Cumhurbaşkanının görev süresi bitince görevine başlamak üzere, seçilir.

BAŞKAN — Madde hakkında Sayın Kırca.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, buradaki çağırıcı da Millet Meclisi Başkanı, Millet Meclisi Başkanı sıfatıyla değil, Birleşik Toplantı Başkanı sıfatıyla yapacağından maddenin redaksiyonunu bu noktadan değiştiren ufak bir tadil önergesi takdim ediyorum.

BAŞKAN — Sayın Hüsamettin Atabeyli.

HÜSAMETTİN ATABEYLİ (Erzincan Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar, madde bir yenilik getiriyor. Yani eski Cumhurbaşkanı gö-

revine devam ederken, görev süresi dolmadan 15 gün evvel yeni Cumhurbaşkanını seçeceğiz. Seçtiğimiz yeni Cumhurbaşkanının, bu 15 gün içindeki fonksiyonunun ne olabileceğini bendeniz merak ediyorum. Yani biz şu haliyle şartlı bir Cumhurbaşkanı seçmiş oluyoruz. Acaba bu tatbikatta bir takım ihtilâtlar, bir takım şüpheler doğurabilecek mahiyette değil midir? Ben deniz bundan biraz şüpheliyim. Bu itibarla kısaca rica ediyorum, komisyon bu 15 gün evvel den Cumhurbaşkanının seçiliş esbabı mucibesini bize bildirirse her halde tenevvür etmiş olacağız. Ve ilerideki ihtilâtlar da belki bu suretle zabıtlara tescil edilmek suretiyle önlenmiş olacaktır.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Özek.

KADRI ÖZEK (İzmir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, bu maddede 15 gün evvel eski Reisicumhurun görev süresi bitmeden yenisinin seçilmesi tamamen sürenin bitiminden sonra Reisicumhurun seçilmesi halinde geçecek olan bir intikal devresi bir boşluk tevlidir. Burada bir boşluk değil, bir boşluğun doldurulması öngörülmüş olduğu kanaatini taşıma-
tayım. Binaenaleyh, eski Reisicumhurun görev süresi bitmeden onbeş gün evvel Meclisin toplanıp yeni Reisicumhuru seçmesi halindeki fonksiyonu, yeni Reisicumhur olmaktadır ve eski Reisicumhurdan görevini devralmaktır. Herhalde bir Reisicumhurdan görevin devralınması için onbeş günlük bir intikal devresi bir devir süresi olarak mütalâa edilirse, fazla bir müddet olarak mütalâa edilmemesi lâzımgeldiği kanaatindeyim. Madde yerindedir ve doğrudur. Aksine hareket, yani tamamen sürenin bitmesi halinde Cumhurbaşkansız bir zamanın geçmesi ihtimali bahis konusu olabilir. Maddenin aynen kabulünde bu mülâhazalarla fayda olduğu kanaatindeyim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Tuna.

AHMET NUSRET TUNA (C. Senatosu Kastamonu Üyesi) — Muhterem arkadaşlar, Reisicumhurun müddetinin bitmesinden itibaren 15 gün evvel seçilmesi keyfiyetinin münakaşa mevzuu olduğunu zannediyorum. Şimdi Anayasanın 101 ncı maddesini okursak şöyle olduğunu görürüz. «Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasına 15 gün kalınca veya Cumhur-

başkanlığı boşalınca, Türkiye Büyük Millet Meclisi yeni Cumhurbaşkanını seçer; Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanık değilse, hemen toplantıya çağrılır.»

Demek oluyor ki, bu 15 günlük müddet tüzükçülerin koyduğu bir hüküm değil, Anayasanın hükmüdür. Kabulü zaruridir. Bu şekilde oyların verilmesini istirham ediyorum.

BAŞKAN — Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Sayın Tuna'nın fikirlerine aynen iştirak ediyoruz, efendim.

BAŞKAN — Komisyon Sayın Tuna'nın fikirlerine iştirak ettikleri için konuşmaktan vazgeçtiler. Madde hakkında başka söz istiyen? Yok. Komisyonun önergeleri vardır okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Eski 10, yeni 7 nei maddenin ilk fıkrasının aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim:

«Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasına onbeş gün kala, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Başkanın çağırısı üzerine birleşik olarak toplanır.»

Geçici Karma Komisyon sözcüsü

İstanbul Milletvekili

Coşkun Kırca

BAŞKAN — Maddeye bu şekil veriyorsunuz değil mi?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Lütfen efendim.

BAŞKAN — Efendim, maddeye komisyon bu şekli vermiştir. Bu madde şekli ile madde üzerinde söz istiyen arkadaşımız var mı? Yok. Maddeyi komisyonun teklif ettiği şekli ile oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhurbaşkanlığının süre dolmadan boşalması

MADDE 8. — Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının süresi dolmadan boşalmışsa, boşalma hali Başkanlıkça Türkiye Büyük Millet Meclisine derhal bildirir. Bu bildiriden sonra en geç üç gün içinde, Millet Meclisi Başkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisini birleşik olarak toplar. Bu Birleşimde, yeni Cumhurbaşkanı seçilir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen? Yok... Madde hakkında komisyonun bir önergesi var okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Eski 11, yeni 8 nei maddenin 2 nei ve 3 neü cümlelerinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

«Bu bildiriden sonra, en geç üç gün içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Başkanın çağırısı üzerine, yeni Cumhurbaşkanını seçmek için, birleşik olarak toplanır.»

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü

İstanbul Milletvekili

Coşkun Kırca

BAŞKAN — Komisyonun önergesi hakkında söz istiyen arkadaşımız var mı?

KADRI ÖZEK (İzmir Milletvekili) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Sayın Özek buyurun.

KADRI ÖZEK (İzmir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, kanaatimce maddede bir boşluk husule getirecek bir durum mevcuttur. «3 gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının çağırısı üzerine toplanılır» deniliyor. Şayet böyle bir hal - ki, bu istisnai bir hal olarak mütalâa ediliyor ve madde onun için vaz ediliyor - böyle bir hal Meclislerin üç gün içinde iktisadına imkân verdirmiyecek bir durum içinde bulunursa bu ahvalde ne olacaktır? Yani arz etmek istediğim husus; farzediniz ki, seçime gidiyor Meclis, meclisler seçimdedir. Bu ahvalde üç gün içinde çağırması mümkün değildir. Meclis seçime gitmek için evvelemirde kendisini feshedecektir ve bütün üyeler dağılacaktır. Bir başka şekliyle düşünelim. Meclisin üç günde iktisad etme imkânı da mevcut değildir. Bu ahvalde ne olacak? Ben Sayın Komisyon'dan rica ediyorum, bu boşluğu dolduracak bir hüküm ihtiva eder mahiyette tadil ederlerse daha uygun olur kanaatindeyim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar, Anayasamızın 101 nei maddesi «Cumhurbaşkanlığı boşalınca Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasına 15 gün kalınca..» veya «Cumhurbaşkanlığı boşalınca» yani görev süresi içerisinde boşalınca, Türkiye

Büyük Millet Meclisi yeni Cumhurbaşkanını seçer. Ne zaman seçer? Boşalınca seçer. Yani bu işi derhal yapma fikri esasen Anayasamızda mündemidir. Nitekim Devlet Başkanlığı makamının uzun bir süre boş kalmasını Anayasa uygun görmemiştir. Şimdi 3 gün değişimizin sebebi: Meclis ara verme kararı vermiş olabilir; iki Meclisten biri veyahut ikisi birden; yahut Meclisler tatilde bulunabilirler. Normal olarak toplantıya çağırılabilmeleri bu toplantının derhal yapılabilmesi bakımından üç gün bu «derhal» mefhumunun içinde bir süre olarak komisyona gözükmüştür. Verdiğimiz tadil teklifi sadece Millet Meclisi Başkanının burada birleşik toplantı Başkanı olarak hareket etmesinden mütevellit bir redaksiyon tadilidir.

Sayın Özek'in, bahis buyurduğu hususa gelince: Kendisi çok nazari bir ihtimali derpiş etmiş bulunuyorlar. Buna rağmen bu nazari ihtimal Anayasamız bakımından pekâlâ yerine gelmiştir. Sebebi şudur: Anayasamıza göre Cumhuriyet Senatosu devamlı çalışan bir Meclistir esasen. Millet Meclisinin seçimlerinin yenilenmesi bahis mevzuu olabilir. Bunu Millet Meclisi kendi alacağı bir kararla yapar. Veya bâzı şartlarda Başbakanın Cumhurbaşkanından istemesi üzerine seçimler Cumhurbaşkanları tarafından yenilenir. Seçimler yenilendiği vakit, ister bu şekilde Meclis kararıyla veya, Cumhurbaşkanının Başbakanla beraber çıkaracağı bir kararnemeyle yenilensin, ister dört yıllık dönem sona erdiği için kanuni süresinde yenilensin, her hal ve kârda yeni milletvekilleri seçilmeye kadar. Yani oy verme günü sandıklar kapatılınca kadar eski milletvekillerinin milletvekilleri sıfatı devam eder. Bu eski Anayasamızda da böyle idi. Meclisler müstemirren inikat halindedir, sözünden anlaşılan şey işte bu idi. Binaenaleyh, seçimler sırasında dahi böyle bir durum vukubulsa Devlet Reislîği makamını boş bırakmamak için, ister istemez milletvekilleri, senatörler seçim bölgelerinden birgün için Ankaraya gelecekler ve Cumhurbakanını seçmek üzere oylamaya katılmak durumunda kalacaklardır. 3 gün içinde Türkiye'de Ankara'ya gelinemeyecek bir yer yoktur. 3 gün içinde herkes Türkiye'nin her hangi yerinden böylesine mühim bir mesele için Devlet Reislîği makamı boşalınca onun yerine seçilecek kimseyi seçmek için üç gün içinde Türkiye'nin

her hangi bir yerinden Ankara'ya gelinebileceği mütalâa olunmuştur. Bu itibarla bu böyle cereyan edecektir. Meclis 3 gün içinde toplanamazsa ne olur? Bir fiziki, maddi mânia dolayısıyla toplanamama hali bahis mevzuu olur, sa, zaten hukukun temel prensiplerinden birisi olan mücbir sebepler nazariyesi tatbik edilecektir. 3 gün içinde toplanamadı diye Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısının yeni Cumhurbaşkanını seçmek görevinden fariğ kalacağı veya bu yetkiyi kaybedeceğe mânâsına gelmez. Mücbir sebepler nazariyesi uygulanır 3 gün içinde toplanamıyorsa 4. neü, 5. neü gün içinde toplanır. Ve yine Anayasadan aldığı yetkiyi kullanarak ve bu görevi yerine getirerek yeni Cumhurbaşkanını seçer, efendim.

BÂŞKAN — Buyurun Sayın Özek.

KADRİ ÖZEK (İzmir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, filhakika Sayın Komisyon Sözcüsü Coşkun Kırcı arkadaşımızın mütalâa buyurdıkları hususlara kısmen iştirak etmek mümkün, ama iştirak edilemeyeceği hallerin de varidolabileceğini gözden uzak tutmamak lâzımgelir. Seçimler icra edilmiştir. Yani eski milletvekilinin görevi veya Parlâmento üyesinin görevi, yenisinin seçimine kadar devam eder. Biraz evvel kabul ettiğimiz bir madde de seçimi mütaakıp çağrısız olarak beş gün sonra toplanır, diye bir hüküm var. Şimdi istirham ediyorum, kim çağıracak? Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi çağırarak. Seçim yenilenmiştir, yeni milletvekilleri seçilmiştir. Mazbatalarını da almak üzeredir. Ortada ne milletvekili ne de Meclis vardır. Çünkü yeminini eda etmemiş bulunan milletvekilinin veya Parlâmento Üyesinin görevi başlamaz. Anayasanın malûm maddesi muvacehesinde milletvekilliği veya Parlâmento üyeliği görevi yeminle beraber başlar. Şu halde Divan da seçilmemiştir. Seçim icra edilmiştir. Artık Millet Meclisi Başkanı yoktur ki, Millet Meclisi Başkanı olmayınca hangi Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının bu istisnai olarak ileri sürülen sebepler muvacehesinde yeni Reiscumhurun seçilmesi için Parlâmentoyu 3 gün içinde daveti nasıl mümkün olacaktır? Bunu anlamak mümkün değildir. Yani her halûkârda böylesine bir boşluk husule gelecektir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı varsa ki, Ana-

yasaya göre Millet Meclisi Başkanıdır. O ahvalde bendenizin ortaya koyduğum mesele bahiskonusu olmayacaktır. Ama seçimler iera edilmiştir. Divanın nasıl teşekkül edeceğine dair Anayasa da da hüküm var. Divan da teşekkül etmemiş Başkan da yok. Bu ahvalde 3 günde çağrıyı kim yapacaktır? Bu da çayı sualdır. Benim mâruzatım budur, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Kırca,

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Özek arkadaşımız şimdi biraz evvel zikrettiğinden farklı ve yine çok nazari bir misal verdiler. Yani seçimler yapıldı, bitti, oy verildi, eski milletvekillerinin - veya Senatör seçimi bahis konusu ise Senatörlerin - bu vasıfları sona erdi, yenilerinininki?... Yenilerinininki o anda başladı, ama kimler olduğu belli değil. Yüksek Seçim Kurulunda ve il seçim kurullarında seçimlerin muameleleri tekevvün edecek ve belli olacak. Bir kere seçim kanunları tetkik edilirse görülür ki, oy verme gününden sonrakı üç gün içinde bu muameleler tekevvün eder. Kim çağırarak buyurdular? Reissiz çağırarak arkadaşlar. Bir meclisin her zaman Reisi vardır. Daimî Divan teşekkül etmeden İctüzüğün gösterdiği muvakkat bir Divan vardır. Biz burada Birleşik Toplantı İctüzüğüne Millet Meclisinde uygulanan İctüzük hükümlerine atıfta bulunuyoruz. Nedir o Başkan? Daimî başkan seçilmediği zaman en yaşlı üye başkandır. Kendiliğinden başkandır. Bu itibarla en yaşlı üye bu vazifeyi ifa etmek durumundadır. Böylesine sıkışık bir durumda en yaşlı üyeyi nereden bulalım? Bu belki Millet Meclisi Genel Sekreterliğine biraz fazla vazife yükler. Yüksek Seçim Kuruluyla sıkı temas, Dahiliye Vekâleti vasıtasıyla sıkı temas kurmak suretiyle yaşların tesbiti ve doğumlarının tesbiti zordur biraz; ama bu da Türkiye'de yapılmıyacak bir şey değildir.

Asıl mühim olan nokta yeminini eda etmiyen Milletvekili veya Senatörün görevine başlamıyacağı yolunda Sayın Özek'in zikrettiği husustur. Böyle bir şey yoktur. Umumiyetle muhtelif fırsatlarda arkadaşlardan bu sözü duymuşumdur. Ne eski Meclisimizde, ne bizim meclisimizde ne de Andıçme müessesesi mevcudolan diğer meclislerin hiçbirinde hiçbir Anaya-

sa ve hiçbir İctüzükte Milletvekili veya Senatör andıçmeden önce oy kullanamaz, söz alamaz, yani görevini ifa edemez, yetkilerini kullanamaz diye bir hüküm mevcut değildir. Milletvekili veya Senatör Meclisine iltihak ettiği andan itibaren bütün yetkilerini ve görevlerini kullanır. Hattâ Meclisine iltihak etmeden evvel o meclis üyesi olmanın kendine verdiği bileümle imtiyaz ve hakların hepsine de sahiptir. Meselâ teşriî masuniyet hakkına sahiptir. Teşriî masuniyet malûmuâliniz bir Milletvekiline veya Senatöre bu sıfatı dolayısıyla verilmez. O, onun için bir nevama hakkı değildir. O, meclisin bir hakkıdır, teşriî meclisin bir hakkıdır. Onu bir statü içine koyar, bu statü içine konan milletvekilinin birtakım dokunulmazlıkları vardır. Bu dokunulmazlıklardan milletvekili veya Senatör seçildiği andan itibaren istifade etmeye başlar. Hattâ mazbatasını aldığı andan itibaren değil, nevama oy sandıklarının kapandığı ana kadar, mabatasının verilmesinden itibaren geriye şâmil olmak üzere dokunulmazlıktan istifade etmeye başlar. Bu da Milletvekili veya Senatörün bir yetkisidir, statüsünden doğan bir yetkidir. Bu itibarla yeminini eda etmiyen Milletvekili veya Senatörün görevi başlamaz sözü yanlıştır. Milletvekili ve Senatöre Anayasamız ve İctüzüğümüz bir arada mütalâa edildiği zaman, meclislerin katıldıkları ilk birleşimin hemen yemin etmek görevini yükler esasen. Bu görev yerine getirilir. Fakat şu veya bu sebeple bu görev yerine getirilememişse, meselâ, bu görev yerine getirilmeden önce bilfarz, Meclise iltihak eden bir Milletvekili yemin etmeden evvel gündem dışı söz almak istiyorsa kendisine Başkanlık icabında gündem dışı söz verebilir. O Milletvekiline o Senatöre bu yetkisini kullanmak imkânını verebilir. Çünkü yemin eda edilmedi diye Milletvekilliği veya Senatörlük yetkileri ve görevleri kullanılamaz diye bir hukuk kaidesi ne Anayasamızda mevcuttur ne de İctüzüğümüzde...

BAŞKAN — Buyurun Sayın Özek.

KADRI ÖZEK (İzmir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar; Sayın Coşkun Kırca arkadaşımızın bu fikrine iştirak etmek mümkün değildir. Filhal, Anayasamızın 77 nci maddesini tetkik ettiğimiz zaman gördüğümüz hüküm şudur: «T. B. M. M. üyeleri görevlerine başlar-

ken....» «Görevi başladıktan sonra» değil. Evvelâ ne yapıyor, görevine başlarken «Şöyle andıçer» diyor. Demek ki T. B. M. M. üyesinin görevine başlamış olarak sayılabilmesi için evvelimde andıçmesi lâzımdır. Andıçmeden, muhterem Kirca arkadaşımızın beyanettiği hususlar mütaakıp maddelerde vardır. Bir kimse Milletvekili seçilir - hattâ ben o kanaate de iştirak etmiyorum. Çünkü henüz Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi andıçmeden göreve başlamış addedilemiyeceğine göre..

GÜNER SARISÖZEN (Sivas Milletvekili) — Lafzı tefsir oldu.

KADRI ÖZEK (Devamla) — Efendim bu lafzı tefsir değil, muhterem arkadaşlar. Eğer gerçek tefsir bu olmamış olsa idi; muhterem arkadaşımızın şahsi kanaati o olabilir ama ben maddeyi okuyarak beyan ediyorum. Lütfen kendileri de tetkik buyursunlar, lafzı tefsir olamaz. Henüz yemini eda etmemiş bulunan bir Parlâmento Üyesinin vazifeye başlamış addedilmesine imkân yoktur. Zaten ondan evvel bir fonksiyonu yoktur. Ne yapar? Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanır, ilk toplantısında, - biraz evvel kabul etmiştik maddeyi - 5 gün sonra çağrısız olarak toplanır, ilk iş olarak ne yapacaktır? Yemini eda edecektir. Bu durum muvacehesinde başka bir görevi yapabilir mi? Yaptık mı muhterem arkadaşlar. Emsali var, bundan evvel bu meclis toplanırken; bütün Parlâmento üyeleri yeminlerini eda etmeden ne gibi bir tasarrufta bulunmuştur? Hiçbir tasarrufta bulunmamıştır.

Şimdi muhterem arkadaşlarım, biz istisnai bir halin vukuu halinde Reiscumhur seçilmesini ön gören bir maddeyi müzakere ediyoruz. Seçimler icra edilmiştir; tasniflerin üç gün içinde bitmesini temin edebilir mi muhterem arkadaşımız? Edemez. Buna mütedair ille, tasnifler üç gün içinde bitecektir diye seçim kanunlarında veya Anayasada emredici bir hüküm var mıdır? Yoktur. Var, ancak, zannediyorum ki, müddeti katî olarak hatırlamamakla beraber çağrısız olarak herhalde Meclisin toplanması, biraz evvel kabul ettiğimiz madde muvacehesinde de üç günlük süreden sonradır. Meclis toplandıktan sonradır ki toplanan Meclisin içinde en yaşlı bulunan üye, yeni Divanın seçilmesine kadar muvakkat Divanda Başkanlık vazifesini görecektir.

Bendeniz hülâseten şunu arz ediyorum; bu üç günlük süre her hâlûkârda kısa bir süre olarak mütalâa edilmelidir. Her zaman bu üç günlük süre içinde Meclisin toplanması mümkün değildir. Binaenaleyh, sürenin biraz daha uzun tutulmasında zannediyorum fayda vardır. Çünkü bu kısa sürenin doğuracağı mahzurları bertaraf etmek ancak bu sürenin uzatılmasıyla mümkündür. Ben bu hususta takrir de vermiyorum. Komisyon ısrar ediyorsa üç günde, ilerde böyle boşluklar doğuracaktır, nitekim Anayasada mevcudolan birtakım hükümlerin doğurduğu boşlurlar daha Parlâmentoda ilk toplandığımız zaman günlerce tartışma mevzuu olmuştu. Bu maddeyi bu mânada veya şu mânada tefsir ettik, diye uzun uzun tartışılmıştır. Bu bir gerçektir. Zabıtlar buradadır.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Cevap vermek ihtiyacını duyuşumun sebebi sayın arkadaşlarım hakikaten bu yemin meselesi ile ilgili oluyor. Çünkü söylenilen deliller karşısında komisyonunuz sükûtu tercih etse o takdirde bâzı yanlış geleneklerin doğmasına da vesile vermiş olabilir.

Evvelâ metnimizde ısrar etmemek için hiçbir sebep göremiyoruz. Üç gün içerisinde Sayın Özek arkadaşımızın bahsettikleri fevkalâde nazari hallerde dahi Türkiyede Meclisi toplamak imkânı vardır. Reisi kim davet edecektir? Cumhurbaşkanı davet edecektir. Bunu da hatırlatabilirim kendilerine. Ayrıca bütün nazari hallerde ve 3 gün içerisinde Meclis toplanabilir Türkiye’de.

İkinci nokta şudur ki, toplanamadığı takdirde o zaman da mücbir sebepler nazariyesi uygulanır. İki gün sonra toplanır, mücbir sebep dolayısıyla yine vazifesini yerine getirir. Kendilerinin, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri görevlerine başlarken şöyle andıçerler diyen Anayasamızın 77 nci maddesinde bendeniz lâfzî bir tefsir yaptığı kanaatinde değilim.

Nevama lâfzî bir tefsir yapmışlardır; ama Anayasayı kendileri tefsir ederken öylece okumuşlar ve onun lâfzını tefsir etmişlerdir. Demişlerdir ki, «Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri için» Anayasa da öyle demiyor «görev-

lerine başlarken» diyor andiçme mükellefiyeti başka şeydir, milletvekilliği veya senatörlük sıfatının iktisabını tesbit başka şeydir. Birbirleriyle alâkaları yoktur, alâkaları mevcut değildir. Bu o kadar böyledir ki, teşriî masu-niyet bakımından bu böyledir; ayrıca meselâ bir milletvekili veya senatör seçildi; Meclise iltihak etmeden ve yemin etmeden, Haktaâlâ arzu eylemiş, öldü, maaşına hak kesbetmiyecek midir? Hepsine hak kesbedecektir. Milletvekilliği veya senatörlük sıfatı ona hangi hakları veriyorsa bütün o hakları da, o sıfattan doğan bütün hakları da onun üzerindedir, onun haklarıdır. Bu bakımdan komisyonumuz Kadri Özek arkadaşımızın andiçmenin milletvekilliği ve senatörlüğün yetki ve görevlerini kullanmanın bir şartı olduğu yolundaki tefsirine iştirak etmemektedir. Diğer memleketlerin tatbikatından misaller vermek suretiyle huzurunuzu fazla alacak değilim. Sadece kendilerine Eugéne Pierre'in meşhûr «Anayasa ve Parlâmento hukuku» adlı eserine müracaat etmelerini tavsiye ederim.

BAŞKAN — Sayın Akdoğan.

İSMAİL HAKKI AKDOĞAN (Yozgat Milletvekili) — Çok muhterem arkadaşlarım, komisyon tarafından tedvin edilen maddenin şekline ve istihdaf ettiği mânaya şahsan bir itirazım yoktur. Aynı kanaate ben de iştirak ediyorum. Yalnız burada ihtimaller üzerinde durulduğu, için müzakereler sırasında bir ihtimal daha aklıma geldi ve yüksek komisyonun bu hususta ne düşündüğünün bilinmesinde ve zapta geçmesinde fayda mütalâa ettim. Bir boşluk vukua geldiği takdirde, üç gün içerisinde Meclisin toplanması ve seçimi yapması lâzım? Sayın Kadri Özek arkadaşımızın bu boşalmanın, seçimlerin sonuna raslaması halinde ne gibi zorluklarla karşılaşılacağı yolundaki mütalâalarını dinlerken seçimi yapması lâzım-gelen Meclisin de yeni veya eski Meclis mi olduğu yolunda bir istifham kafamda belirdi. Bir Meclis, tabiidir ki, yenisi eskisinin bütün vazifelerini deruhde eder, salâhiyetlidir; ama acaba bu vazifeyi, o mânada yerine getirebilir mi? Misal: Mecliste Riyaseticumhur makamı boşaldı. Üç gün içinde seçim yapılmış olsa o günkü Meclisin siyasi görüşüne göre bir seçim

yapılacak, o üç gün içinde Meclisin toplanması ve seçimi yapması lâzım. Şu veya bu görüşle ilerde, çok yakında yapılacak seçimde, Meclisteki milletvekillerinin kanaatlerinin değişeceği mülâhazasıyla mücbir sebepler ihdas edilerek seçimin sonuna bırakılması, Reiscicumhur seçilecek kimsenin şahsının şu veya bu kimse olması üzerinde müessir olacaktır. Bu bakımdan ben Sayın Geçici Komisyon Başkanının mücbir sebep üzerinde defaatle durmasına karşı bulunuyorum. Buradaki mücbir sebep belki bir hak hali, veyahut da mücbir demiyelim de buna, umulmadık, akla hiç gelmez bir tehlike ile karşı karşıya bulunma hali diyelim. Yoksa mücbir sebep, ne yapalım seçim var, seçim de iki gün sonra, üç gün içinde toplanmıyoruz, seçimden sonra toplanalım gibi bir bahane ile bunu terk etmek Anayasanın da ruhuna aykırı olur. Çünkü Anayasamız Reiscicumhur seçimini 7 yıllık bir devreye hasretmiş ve Mecliste yapılacak seçimlerle husule gelecek olan siyasi dalgalanmalara Riyaseticumhur makamının katılmamasını temin için onun seçim devrelerinin dışında bir sürede seçilmesini öngörmüştür. Bu bakımdan hangi Meclis seçimi zamanında boşluk meydana gelmişse, o Meclis eğer üç günlük mühletle o Meclisin vazifesi içerisinde ise mutlaka yapılmalı, yeni bir seçim sonrası şu veya bu bahane ile mücbir sebep iddia edilerek geriye bırakılmamalıdır. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun sayın Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Sırf yeni seçimlerin yapılmasının mücbir sebep telâkki edilemeyeceğini zannediyorum ki biraz evvelki verdiğim izahatımda belirtmiş oldum. Sayın Akdoğan arkadaşım Cumhurbaşkanını seçiminin bu gibi hallerde ne zaman, nasıl ve kimler tarafından yapılması gerektiği hakkındaki fikirlerine de mücbir sebebin hangi sebepler olduğu hususunda verdiği misallerle, mücbir sebep anlamına verdiği muhteva üzerinde de kendileri ile tamamiyle hemfikirim.

BAŞKAN — Önerge üzerinde başka söz isteyen var mı? Yok. Komisyon maddeyi verdiği önerge şekli ile taddil edip sunmaktadır. Önerge maddeyi aynen bu şekilde tedvin etmiştir. Maddeyi komisyonun önegresi şekli ile

oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhurbaşkanı seçiminde oylama

MADDE 19. — Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. İlk oylamada hiçbir aday bu çoğunluğu sağlayamazsa, ikinci oylamaya geçilir. İkinci oylamada seçilebilmek için, yine üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu gereklidir. İkinci oylamada da hiçbir aday bu çoğunluğu sağlayamazsa, üçüncü oylamaya geçilir. Üçüncü oylama ve daha sonraki oylamalarda seçilebilmek için, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu yeter. Üçüncü oylamada hiçbir aday, üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyunu sağlayamazsa, oylamalara, gerekirse, ertesi birleşimlerde devam olunur.

Cumhurbaşkanı seçimi için yapılan oylamalarda, Başkanlık, her oylamadan önce ad çekme ile dokuz üyelik bir Sayım ve Ayırım Komisyonu seçer. Oyların sayım ve ayırımı genel kurul toplantı salonunda açık olarak yapılır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen? Sayın Atabeyli, buyurun.

HÜSAMETTİN ATABEYLİ (Erzincan Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar; madde, oylama hususunda iki esası ihtiva ediyor. Birinci fıkrası ile seçimin iki turda üçte iki ekseriyetin sağlanması şartını ve dördüncü fıkrası ile de, iki turda sağlanamayacak bu ekseriyetten sonra salt çoğunluğun behemehal aranması şartını derpiş etmektedir. Şimdi birinci şekil için, «Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısı toplamının 2/3 çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir.» prensibi birinci fıkra ile vaz'edilmiştir. Bundan sonra devam eden ve bu birinci fıkranın âdeti bir izahı şeklinde görülen kısım zannıma maddeye biraz fazla ilâve gibi geliyor. İkinci kısım salt çoğunluktur. Bu salt çoğunlukla maddenin ikinci fıkrası arasında bir irtibat kurduğumuz takdirde madde daha vâzıh, daha kısa, daha olumlu bir şekilde yazılmış olacaktır.

Sonra, 2 nci madde, yani kanunun 2 nci maddesi bir espri vaz'ediyor. Cumhuriyet Senatosu üyeleriyle, milletvekilleri bir karma komisyon veya bir seçime tabi tutulduğu takdirde eşit sayıda olması prensibi. Burada tasnif komisyonunda bu eşit sayıda olma prensibi de

ihlâl edilmiştir. Bunun da eşit sayıya ifrağı icabeder kanaatindeyim.

Sonra, 4 ncü fıkranın sonunda üçüncü oylamada hiçbir aday üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyunu sağlayamazsa oylamalara gerekirse ertesi birleşimlerde devam edilir denilmektedir. Bu gayet tabii bir neticedir. Biz bunu da hasıv telâkki ediyoruz. Bu itibarla bu hususta bir takrir takdim ediyorum Muhterem Riyasete. Komisyonun da bu takririmize iltihak edeceğini umarım. Kabulünü rica ediyorum.

BAŞKAN — Başka söz isteyen var mı? Yok. Sayın Atabeyli'nin önermelerini okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Eski 12 nci, yeni 9 ncü maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Erzincan Milletvekili

Sivas Milletvekili

H. Atabeyli

G. Sarısözen

Madde 9. — Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun gizli oyu ile seçilir. Birinci ve ikinci oylamada bu çoğunluk sağlanamazsa üçüncü ve daha sonraki oylamalarda üye tamsayısının salt çoğunluğu ile yetinilir.

Cumhurbaşkanı seçimi için yapılan oylamalarda, Başkanlık, her oylamadan önce ad çekme ile dokuz üyelik bir sayım ve ayırım komisyonu seçer. Oyların sayım ve ayırımı genel kurul toplantı salonunda açık olarak yapılır.

BAŞKAN — Komisyonun önerge hakkında söz isteği vardır, buyurun.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Yalnız ayırım ve sayım komisyonu hakkında Sayın Atabeyli arkadaşımızın ifadeleri ile takrir metni tamamiyle birbirine uymuyor.

HÜSAMETTİN ATABEYLİ (Erzincan Milletvekili Komisyonun görüşünü öğrendikten sonra tashih etmek istemiştik.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamla) — Komisyon olarak şöyle düşünüyorduk ki; bunu gayriresmî olarak Senatonun mesulleriyle de görüştük. Ayırım ve sayım komisyonu bir karar ittihaz edip bu kararını bir rapora dercedecek olan ve bu raporu Heyeti Umumiyyede görüşülüp oylanması icabeden bir komisyon değildir. Binaenaleyh, milletvekil-

leri ile senatörler arasında böyle bir komisyonda müsavatı derpiş etmeye ayrıca lüzum görülmedi. Mamafih, Komisyonumuzun bu hususta bir ısrarı yoktur. Eğer arkadaşlarımız da musır değillerse takrirlerindeki mütaakıp kelimesini «daha sonraki» olarak tadil ettikleri takdirde iştirak ederiz.

BAŞKAN — «Mütaakıp» ın «daha sonraki» olarak tadil ediyorsunuz, değil mi efendim? Arkadaşlarımız önergelerindeki «mütaakıbı» «daha sonraki» olarak düzeltiyorlar.

Efend'im Hüsamettin Atabeyli ve Güner Sarısözen arkadaşımızın önergelerine Komisyon katılıyorlar. Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Maddeyi bu kabul ettiğiniz şekliyle oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

BASKAN — Mütaakıp maddeyi okutuyorum.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Madde okunmadan evvel söz istiyorum efendim. Bir takdim tehir teklifimiz olacaktır...

BASKAN — 10 neu madde mi?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamla) — Eski 14 neu maddenin daha önceye alınmasını teklif ediyoruz.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Efendim, eski 14 neu yani yeni 11 nci maddede Cumhurbaşkanı seçimi oylaması yapıldıktan sonra Başkanlık Divanınca yerine getirilecek olan ilk işlem bahis mevzuudur. Bir tutanak tanzim edilecek ve bu tutanak Cumhurbaşkanı seçilen zata takdim edilecektir. Tutanak takdim edildikten sonra Cumhurbaşkanı gelecek ve andigme töreni yerine getirilecektir. Bu itibarla metin tekniği bakımından bu eski 14 neu maddenin, yani şimdi 11 numaralı maddenin eski 13 ve şimdi 10 numaralı maddeden önce metinde yer alması daha uygun olacaktır. Bu itibarla bu eski 14 neu, yeni 11 nci maddenin 10 neu madde olarak metinde yer almasını teklif ediyoruz.

Ayrıca yine burada da Millet Meclisi Başkanından bahsediliyor. Millet Meclisi Başkanı burada Birleşik Toplantı Başkanı sıfatıyla hareket ettiği için metni sırf bu noktadan redaksiyon tadiline tabi tutan bir izah tadil önergemizde vardır. Bu tadil önergemizde maddenin bütünü ya-

zılmıştır. Bunun 10 neu madde olarak oylanmasını ve müzakeresini arz ve teklif ediyoruz.

BAŞKAN — Komisyonun bu husustaki önergesini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Eski 14 neu maddenin yeni 10 neu madde olarak aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim:

«Cumhurbaşkanlığı seçim tutanağı

Madde 10. — Cumhurbaşkanı seçiminin sonucu, yeni Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanının ve birleşimde görevli Divan Kâtiplerinin imzalarıyla bir tutanak halinde bildirilir.»

Geçici Karma Komisyon
Sözsüci

İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BASKAN — Başlık da değişti mi?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Başlık, matlap aynı. Cumhurbaşkanı seçim sonucu gelecek... Matlap aynı, yalnız 10 neu madde olarak oylanmasını istiyoruz.

BAŞKAN — Önergenizdeki gibi mi olsun istiyorsunuz? Matlap aynı değil...

Evvelâ mevcut 14 neu maddenin 10 neu madde olarak sıraya girmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

10 neu madde olarak matlabının değişikliği ile birlikte tekrar okutuyorum. 10 neu madde olarak üzerinde müzakere açabileceğiz.

«Cumhurbaşkanlığı seçimi tutanağı

Madde 10. — Cumhurbaşkanı seçiminin sonucu, yeni Cumhurbaşkanı Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanının ve birleşimde görevli Divan Kâtiplerinin imzalarıyla bir tutanak halinde bildirilir.»

Geçici Karma Komisyon
Sözcüsü

İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Efendim, 10 neu madde olarak teklif ettikleri komisyon önergesi üzerinde söz istiyen arkadaşımız var mı?.. Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Cumhurbaşkanının andiçme töreni

MADDE 11. — Cumhurbaşkanını seçimi tamamlanınca, sonuç hemen Başkan tarafından genel kurula bildirilir. Bu bildiriden sonra, Başkan, yeni Cumhurbaşkanına seçildiğini bildirmek üzere oturumu kapatır.

Yeni Cumhurbaşkanının andiçme töreni, eski Cumhurbaşkanının görev süresinin dolduğu gün yapılır.

Cumhurbaşkanlığı, Cumhurbaşkanının görev süresinin dolmasından başka bir sebep dolayısıyla boşalmışsa, andiçme töreni, seçimden hemen sonraki oturumda yapılır.

Yeni Cumhurbaşkanı andiçmek üzere geldiğinde, Başkan oturumu açar ve en yaşlı Başkanvekili vasıtasıyla Cumhurbaşkanını genel kurul salonuna çağırır. Genel kurul, Cumhurbaşkanını ayakta karşılar. Cumhurbaşkanı, beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde, Başkanlık kürsüsüne gelir ve kürsüden yüksek sesle andiçer. Cumhurbaşkanı andiçerken, Millet Meclisi Başkanı, kendisinin sağ arkasında ayakta durur. Andiçme, genel kurul tarafından ayakta dinlenir. Andiçme bitince, Cumhurbaşkanlığı Filârmoni Orkestrası tarafından İstiklâl Marşı çalınır. İstiklâl Marşının çalınmasından sonra, Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisine kısaca teşekkür eder ve kürsiyi yeniden Baskana bırakarak, beraberinde en yaşlı Başkanvekili olduğu halde salondan ayrılır. Bu sırada, genel kurul Cumhurbaşkanını ayakta selâmlar. Başkan, Cumhurbaşkanının salondan ayrılmasından sonra, birleşime hemen son verir.

Cumhurbaşkanı, andiçme töreninde siyah yelek üzerine frak giyer ve beyaz kıravat takar.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen?.. Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, burada yine Cumhuriyet Senatosunun ilgilileriyle yaptığımız bir görüşme sonucunda komisyonumuz, «Cumhurbaşkanı andiçerken Millet Meclisi Başkanı kendisinin sağ arkasında ayakta durur.» cümlesini, «Cumhurbaşkanı andiçerken Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanı kendisinin sağında ayakta durur.» olarak değiştirmeyi derpiş etmektedir. Çünkü, arkasında durması caiz görülmemiştir, birleşim devam ettiğinden yine sağında

verinde duracaktır, ancak ayakta duracaktır. Bir de burada Millet Meclisi Başkanı, Birleşik Toplantı Başkanı sıfatıyla hareket ettiğinden redaksiyon bakımından tadil de yapılmıştır. Ayrıca Cumhurbaşkanının teşekkürüne müteallik «kısaca» sıfatının mevcudiyeti de buraya şu sebepten dolayı konmuştur. Cumhurbaşkanı eski Anayasamızdan farklı olarak yeni Anayasamızda Meclislere mesaj göndermek ve Meclisler önünde nutuk irad etmek yetkisine sahip değildir. Burada yapılacak olan teşekkür sadece kısa bir teşekkürden ibarettir ve bu şu hususu belirtmek maksadıyla konmuştur; ancak yine Cumhuriyet Senatosunun ilgilileriyle yaptığımız istişare neticesinde şu karara vardık ki, Cumhurbaşkanı seçilen zat, esasen teşekkür hitabının kısa olması lüzumunu ve munhasıran teşekkürü inhisar etmesi lüzumunu takdir edebilecek durumdadır. Bu itibarla «kısaca» kelimesinin de mevcudiyetine lüzum yoktur. Bu hususun zapta geçmesi kifayet eder. Bu kelimenin de çıkarılması için ayrı bir önerge taktim ettik.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Aytas.

MEHMET ALİ AYTAŞ (İzmir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, seçilen Reisicumhur geldiği zaman birleşik toplantı üyelerinin kendilerini ayakta karşılamaları normaldir. Bundan evvelki mütaaddit hatıralarımı yokluyorum, bundan evvel bazı partiler, Reisicumhur yemin ederken ayağa kalkıyor, bazıları kalkmıyor, bazıları alkışlıyor, bazıları alkışlamıyordu, bunlar bizden evvelki meclislerin idrak ettiği hâdiselerdir. Bunu bir nizama bağlamanın yerinde olduğu aşîkâr. Ancak Reisicumhur yeminini ederken birleşik toplantı üyelerinin, yani Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin yemininin sonuna kadar ayakta kalmasını fazla mütalâa ediyorum. Reisicumhur, yeminini tamamladıktan sonra ayrılırken bir ihtiram olarak yine Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ayağa kalkarak bir ihtiramda bulunmalarını da kabul ediyorum. Fakat yeminin devamınca Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin, ayakta yemini dinlemelerini fazla bir merasim addediyorum. Bu hususta, komisyonun fikirlerini de öğrenmekte fayda mütalâa ediyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Özek.

KADRİ ÖZEK (İzmir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, maddenin aynen kabulün

de hukukta mevcut kaideler muvacehesinde ve yeminin ifade ettiği mânevi mâna muvacehesinde aynen kabulünde fayda mülâhaza ediyorum. Benden önce konuşan Sayın Mehmet Ali Aytaş arkadaşımız çok iyi bilirler ki, mahkemelerde şahadet esnasında, yani bir hususta beyanda bulunmaya davet edildikleri sırada hâkim dâhil, mahkemede bulunan samiin dâhil herkes ayakta yemini dinlerler. Binaenaleyh, (Arka sıralardan «o adalet huzurunda» sesleri) adalet huzurunda evet Sayın Perin. Onu önce tasrih ettik ve müsaade ederseniz mesleğimdir, zatiâliniz kadar herhalde malûmatım vardır. Aksine fikriniz varsa buradan beyan buyurun, oradan müdahaleye ne lüzum var?

BAŞKAN — Siz, devam buyurun Sayın Özek.

KADRI ÖZEK (Devamla) — Sayın Başkan, siz müdahalelere mâni olun, haizi ehemmiyet değil, alışığız biz, Cevdet Perin Bey de o kadar söyler zaten.

Evet muhterem arkadaşlarım, binaenaleyh, Reisicumhurun yeminini eda etmesi kendisine tahmil edilen hizmetlerin ehemmiyeti nazarı itibara alınırsa, yemininin ayakta dinlenmesinde arz ettiğim mânevi faydalar mevcuttur. Binaenaleyh, maddenin aynen kabulünü istirham ederim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Aytaş.

MEHMET ALİ AYTAŞ (İzmir Milletvekili) — Kadri Özek arkadaşımızın mütalâalarını dinledik. Yalnız ben şöyle bir cevapta bulunmayı arzu ettiğim için tekrar söz aldım. Eğer yemin ayakta dinlenecek ise; yani yemine karşı bir hürmet hissi mevzuubahis ise; Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün üyelerinin yeminini ayakta dinlememiz icabeder. Bu mesele böyledir. Biz, Reisicumhurun ilk seçildiği zaman yapacağı yeminde karışıklığı önlemek bakımından tedvin edilen bu maddenin gayet yerinde olduğunu zikrettik. Ancak bütün yemin esnasında bütün üyelerin ayakta bulunmasını fazla addettik. Yemin ederken ve Reisicumhur yeminini bitirip ayrılırken Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ayakta ihtiram duruşunda veya kendisine bir hürmet gösterisinde bulunmasını kabul ettik. Ancak yemin devamınca ayakta durulması fuzulidir. Eğer böyle bir yola gidecek olursak, yeminin kudsiyeti bahis konusu edilirse, bütün üyeler

yemin ederken de herkesin ayakta dinlemesi icabeder ki, fuzulidir.

Benim de mâruzatım bu kadardır. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, evvelâ Sayın Aytaş'a maddenin esası ile mutabakatını beyan ederken söylediği sözlerden dolayı bilhassa teşekkür etmek isterim. Komisyonunuz bu maddeyi tedvin ederken hakikaten kendilerinin bahsettiği ve bir daha hiçbir surette şu veya bu istikamette tekrar edilmeyeceğinden emin olduğu hatıraların tesiri altında kalmamış değildir. Ama Yüce huzurunuzda herkesin yeni Anayasa içinde bütün teşrii meclislerin Devlet Reislerine karşı borçlu oldukları protokolü diyelim, ihtiram vazifesinin icaplarının yerine getireceğinden emin olmuştur. Kendilerine tekrar teşekkür ederim.

Cumhurbaşkanının and içmesi sırasında Genel Kurul üyelerinin kendisini ayakta dinlemeleri konusu öylesine şiddetlenmeye müstait, polemiklere yol açabilecek bir mevzu olduğuna komisyonunuz kaani değildir. Öyle de olur, böyle de olur. Her ikisinin de lehinde ve aleyhinde söylenebilecek deliller vardır. Bu delillerde burada zikredilmiştir. Sayın Özek arkadaşımız haklıdır. Bir kere yemin, Cumhurbaşkanının and içmesi beş dakika bile sürmez. Uzun bir metin değildir. İkincisi; hakikaten prensip itibariyle and içme mevzuubahis olduğu zaman nerede olursa olsun herkesin ayağa kalkması bir anane haline gelmiştir. Buna mukabil Sayın Aytaş'ın ileri sürdüğü delilin de elbette ki bir ağırlığı mevcuttur, madem ki, prensip böyledir demektedirler Sayın Aytaş, o zaman bütün milletvekillerinin ve senatörlerin yenilikleri sırasında da kendi meclisleri bu yeminleri ayakta dinlemelidirler. Prensip itibariyle bu böyle olmakla beraber, Senatör ve milletvekillerinin aynı metni tekrarlamaları sırasında hayli uzun bir zaman geçeceğinden bütün milletvekillerinin yeminini Millet Meclisi dinlerken ve bütün senatörlerin yeminini Senato dinlerken, Meclislerin bütün üyelerinin ayakta durmaları bir maddi imkânsızlık arz ettiği içindir ki, bu prensibin bir istisnası bu bakımdan kabul edilmek gerekmiştir. Hakikaten maddi bir imkânsızlık olduğu aşîkârdır. Cumhur-

başkanının andığımesi sırasında böyle bir maddi imkânsızlık mevzuubahis değildir. Ayrıca bir hususiyeti arz etmek isterim burada. Milletvekilleri Millet Meclisi önünde, Cumhuriyet Senatosu üyeleri de Cumhuriyet Senatosu önünde andığıerlerken nihayet andığın üye ile onu dinliyenler tamamiyle aynı statü içerisinde bulunan kimselerdir. Devlet Başkanının andığımesi bahis konusu olduğta bu andığınme ile temsil edilen, dile girilen ulvi mefhum, Türkiye Cumhuriyetinin kendisidir. Çünkü, Devlet Başkanı, şahsında resmî bir işlemde bulunurken kendisi Türkiye Cumhuriyetini temsil eder. Ve onun andığımesi Türkiye Cumhuriyetine hayat veren bütün kıymet hükümlerini ihtiva eden bir yüce metindir. Nevarsa Türkiye Cumhuriyeti denilen anlamın, mefhumun kıymet hükümleriyle bu andığınmede dile getirilişi bahis konusudur. Bu itibarla komisyonunuz şu veya bu hal tarzı üzerinde ısrar etmeyi düşünmeksizin, kısa süren bu andığınme sırasında da Genel Kurulun Cumhurbaşkanının ayakta dinlemesini, merasimin mehabetine ve mânasına daha uygun telâkki etmektedir. Ama karar Yüce Meclisindir. Bu konuda tādil önergeleri verildiği takdirde, Komisyonunuz, ısrar hakkını kullanmıyarak Yüce Meclisin kararına uyacaktır.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi)
— Sayın Başkan bir dakika, Komisyon dan bir sorum var.

BAŞKAN — Buyurun efendim,

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi)
— Birleşik Toplantı Başkanının, Cumhurbaşkanının yemini sırasında, sağında, ayakta durması kâfi değil midir?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamla) — Zaten, öyledir efendim. Derpiş etmiş olduğumuz tadil önergesinde de Birleşik Toplantı Başkanı Cumhurbaşkanının sağında ayakta durmaktadır.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi)
— Başkan Meclisi temsil etmez mi?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamla) — Şüphesiz ki, gayrimümkün değil; ama burada bir tören yapıyoruz ve bu törenin teferruatını tesbit ediyoruz. Şu noktada herkes mutabık: Gelirken ayakta karşılanacak. Giderken de ayakta karşılanacak. Bunlar zaten aşağı - yukarı bütün devletlerde, Devlet Reislerine karşı teşrii meclislerin,

umumiyetle bir topluluğun gösterdiği birşeydir. Devlet Reisi nereye girerse ayakta karşılanır, giderken de ayakta uğurlanır. Şimdi bütün mesele andığıerken, Genel Kurul kendisini ayakta mı dinlemeli, oturarak mı dinlemeli? Cumhurbaşkanı andığıerken Birleşik Toplantı Başkanı yanında ayakta durursa şüphesiz Birleşik Toplantı Başkanı Türkiye Büyük Millet Meclisinin mânevi şahsiyetini temsile yetkili olduğundan, Sayın Vafî Gerger'in sualine müspet cevap vermek lâzımdı. Nitekim biz biraz evvel ısrar hakkımızı kullanmıyacağız dedik. Merasimin mehabeti bakımından kısa süren bu andığınmenin ayakta dinlenmesini tercih etmiştir, Komisyonunuz. Bir takrir geldiği takdirde Yüce Meclisin tecelli edecek kararı karşısında Komisyon ısrar edecek değildir, efendim.

BAŞKAN — Sayın Nur Bâki.

HALÜK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar Milletvekili) — Arkadaşlarım, aslında teferruat gibi görülen bu noktada birkaç cümlemin tavihinde fayda görmekteyim. Benim noktai nazarım odur ki, Parlâmentonun, Reiscumhuru giriş ve çıkışında ayakta selâmlaması ancak bir nezakettir, ihtiramât değildir. Bunun tasrih edilmesi lâzım. Zaten her arkadaşta bunu bövle kabul eder şüphesiz. Çünkü Reiscumhurun Devleti temsil eden şahsiyetinde, dışardaki birtakım merasimlerde gösterilen ihtiramâtı buradaki selâmlamadan avırmak icabeder, dışarıdadır o ihtiramât. Çünkü, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Parlâmentonun şahsiyeti mâneviyesinin üzerinde başka bir şahsiyeti mâneviye olamaz. Bu bakımdan, müsaadenizle giriş ve çıkışında selâmlamakla dünyanın birçok yerlerinde yapılan bir selâmlamayı, Türk Parlâmentosu da tekrarlamış olur. O sırada Parlâmentonun ayakta bulunması benim kanaatime göre; nezaketin biraz daha dışında bir nevi ihtiram yönüne kaçıyor. Ben buna taraftar değilim. Hürmetlerimi sunarım.

BAŞKAN — Sayın Kalpaklıoğlu, buyurun.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (C. Senatosu Kayseri Üyesi) — Efendim, biz bu mevzua dair bir takrir verdik. Takririmiz şu : Bu maddenin «Andığınme, Genel Kurul tarafından ayakta dinlenir» kısmının maddeden tayyini istiyoruz. Sebabi şu ; divorlar ki savın sözcü ; bu Devleti ve Devletin mânevi şahsiyetini temsil eden yüksek bir kişidir. Binaenaleyh, onun bütün üyeler tarafından ayakta, bu andığınme esnasın-

da dinlenmesi şahsına olmaktan ziyade mevkii-ne hürmet ve saygıyı ifade eder. Bu bakımdan doğrudur, derler.

Efendim, şüphesiz ki, Reiscumhur, sizin reylerinle seçilen yüksek bir şahsiyettir. Fakat meseleyi böyle olunca onu husule getiren sizlersiniz. O Devleti temsil ediyor şüphesiz, ama sizler Devleti var eden milleti temsil ediyorsunuz. O halde, işin detayına girmiyorum, bir mukayesenin içine gireceğim, çıkıyorum tekrar buradan. Meseleyi bütün vuzuhu ile şu kısa izahatı anlatılabildiğimi zannediyorum.

Meseleyi böyle, Devleti temsil ediyor, milleti temsil ediyor, o mu büyük, biz mi büyüğüz, fi-lân gibi bu zaviyeye götürmiyelim. Sayın Nur Bâki arkadaşımızın dediği gibi bu bir ihtiram mıdır, bir nezaket midir, meselenin de dışına çıkalım. Ve maddenin diğer hususlarını okudum. Kâfi derecede kıymetli arkadaşlarımın kendi seçtikleri Reiscumhura yakın alâkasını ve nazikâne onu karşılayışını maddede ifade eden kısımlar var ve bunlar yeter zannediyorum. Mesele yeminin kutsiyetine gelecek olursa, yemin yemindir. Sizlerin her birinizin yemininin mâna ve medlülünün üzerinde durursak, Reiscumhurunkinden az bir yemin değildir, küçük bir yemin değildir. Mesuliyetlerimiz de keza o derece mühimdir. Meseleyi bunun tamamen dışına çıkarıyorum ve uzatmadan kısaca arz ediyorum ki, «Andiçme Genel Kurul tarafından ayakta dinlenir» kısmının maddeden çıkarılması suretiyle daha iyi şekle konulacağını ümid ederim. Bu maksatla verdiğimiz takrime müsbet oy kullanmanızı istirham ederim, efendim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Yılanlıoğlu, konuşmak mı istiyorsunuz? Buyurun.

İSMAİL HAKKI YILANLIOĞLU (Kastamonu Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, Sayın Komisyon Sözcüsünün bu husustaki görüşlerine iştirak etmemek mümkün değildir. Bu maddeyi tedvin ederken yabancı devletlerde de Reiscumhura karşı yapılan nezaketleri diyelim, hürmet diyelim ve seçilmeyi mütaakıp yapılan merasimleri de dikkat nazarına aldıklarını söylediler. Şimdi bâzı merasimler vardır ki, bunları yapmak icabeder, bunların psikolojik birtakım tesirleri vardır. Sayın Kalpaklıoğlu arkadaşımız kendi yönlerinden haklı. Ama,

Reiscumhur bir kere protokolde birinci derecede gelen bir insandır. İkincisi, Devleti, Milleti, vatani ve topyekûn Türkiye Cumhuriyetini, Devlet idaresini temsil eden bir şahıstır. Ona bir hususiyet verilmesi lâzımdır. Bu her zaman olacak bir iş de değildir. Nasıl ki, geldiği zaman ayakta selâmlıyoruz. Gittiği zaman ayakta uğurluyoruz. Binaenaleyh, beş dakika müddetle ayakta dinlememiz, Devletin sembolik olarak başı bulunan bir şahsa bu nezaketi esirgememiz en uygun harekettir. Zaten selâmlamada da, Saneak, Reiscumhur, Devlet reisleri ve cenazedurarak selâmlanır. Yani orada dahi Cumhurbaşkanı sancak kadar önemlidir. Çünkü sancak ordunun şerefi, namusu, haysiyetidir. Devletin de şerefini, haysiyetini Cumhurbaşkanı temsil eder. Buna bu şekilde hürmet etmek milletvekilliğinin, Millet Meclisinin, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kıymetini küçük görmek demek değildir. Benim istirhamım, komisyon uzun tetkiklerden, emeklerden sonra bir takım uygun mesnetler bularak bu kanunu huzuruza getirmiştir. Komisyonun teklifinin aynen kabulü uygun olur. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Aytaş.

MEHMET ALİ AYTAŞ (İzmir Milletvekili) — Şimdi efendim, aslında Devlet Reisine bir ihtiramda bulunmak, bir hürmette bulunmak umumiyetle kabul edilmiştir. Yani şimdiye kadar konuşan arkadaşlarımızdan buna muhalif bir fikirde olan çıkmamıştır. Herkes Devlet Reisine hürmet yapılması hususunda müttefiktir. Ancak, bunun ölçüsü nereye kadar götürülecektir? Âciz kanaatime göre Reiscumhuru gelirken, seçildikten sonra kürsüye çıktığı anda ayakta karşılamak ve yeminini mütaakıp ayrılmasında ayağa kalkmak, demokratik ve makul, yadırganmıyacak, affedersiniz riyakârlığa kaçmaksızın bir hürmeti ifade etmeye yeter derecededir. Fazlasına gitmeyi ben zait addediyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurunuz Komisyon sözcüsü.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
GÖSKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Cumhurbaşkanı'nın andiçme töreni vesilesiyle, serdedilen bâzı hukukî mütalâalar üzerinde kısaca durmama Sayın Kalpaklıoğlu ve diğer arkadaşlarımız müsaade buyursunlar.

Kendileri konuşurlarken lütfettiler, burada,

Devletin iki organı arasında her hangi bir mukayese yapmaktan âri kaldılar. Yalnız bu arada dediler ki; onu husule getiren sizlersiniz. Evet, onu husule getiren milletvekiller ve senatörlerdir. Fakat Yüce Meclise şunu hatırlatmak isterim ki, Anayasanın 180 nci maddesi gereğince de bizlerin husule getirdiğimiz Cumhurbaşkanını hiç değilse Millet Meclisinin seçimlerinin yenilenmesine, neyama tâlbiri âmiyanesiyle bizim varlığımıza bir nevi son verme, hukukî mânasında son verme olmuyor, ama bir nevi son verme yetkisine de sahiptir. Binaenaleyh tek taraflı yapmamak icabeder. Eğer bütün bu gibi mukayeselerden sırf protokol bakımından bir metice doğacak ise, milleti temsil yetkisi de munhasıran Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerinden değildir, Türk Milletini, Devletin yasama organı olarak yasama faaliyetleri alanında Türkiye Büyük Millet Meclisi temsil eder. Ama meselâ yargı organları da yargı faaliyetleri sırasında Türk Milleti adına karar verirler ve Türk Milletini temsil ederler. İşte bütün bu yargı organları ile, yasama organı ile, yürütme organı ile - yürütme organı da kanunlar ve Anayasa çerçevesinde aldığı kararları Devlet adına alır, millet de Devletin insan unsurunu teşkil eder - her şey millete irca edilir. Demokratik rejimde her şey millete adına yapılır. Yasama Meclisinin millet adına yaptığı şey sadece yasama faaliyetlerine inhisar eder.

Cumhurbaşkanı ise Devletin her sahadaki organları ile bir arada ve onların üstünde bütün hükmi şahsiyeti ile temsil yetkisine sahiptir. Bu itibarla şimdi Sayın Halûk Nur Bâki arkadaşımızın ziyadesiyle jakobinizm dolu sözlerine dönmeme müsaade buyurunuz. Cumhurbaşkanına ihtiram veya nezaket arasında ne fark olduğunu bendeniz pek genç yaşında anılamadığımdan Sayın Artus'a sordum, ihtiramdan maksat nedir, dedim; saygıdır, buyurdular.

HALÛK NUR BÂKİ (Afyon Karahisar Milletvekili) — Saygı ihtiramat değildir.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamla) — Olabilir. Onu bizim neslimizin üstünde bu gibi lisanlara daha vâkıf olanlarla ayıracak münakaşa ederiz. Sayın Nur Bâki, bendeniz kendimi bunu münakaşa edebilecek derecede kelimelerin etimolojisi-

ne vâkıf telâkki etmiyorum. Yalnız, benim bildiğim bir şey varsa, maksadımız alelâde bir nezaketin üstünde bir saygıdır elbette ki. Ve Devlet Başkanı şurada, Türkiye Büyük Millet Meclisi dışında daha fazla, fakat Türkiye Büyük Millet Meclisinin içinde biraz daha az saygıya lâyıktır diye her hangi bir tefrik yapmanın mümkün olamayacağına ve bunun bir hukukî temeli olamayacağını belirtmek isterim.

Şunu tekrar belirtiyim ki, bu izahlarıma rağmen komisyonunuz ısrarlı değildir. Sayın Kalpaklıoğlu'nun takririne komisyonumuz iştirak etmeyecektir. Ama buna rağmen Yüksek Meclisin oyları Sayın Kalpaklıoğlu'nun takririnin lehinde tevali ederse komisyonumuz ısrar hakkını kullanmayacak ve Meclisin kararına uyacaktır.

HÜSEYİN KALPAKLIOĞLU (C. Senatosu Kayseri Üyesi) — Bir sual sormak istiyorum efendim. Bu madde tedvin edilirken komisyondaki arkadaşlar acaba emsalini bulmuşlardır mı? Diğer devletlerde Devlet Reisinin yemini esnasındaki tatbikat maddeler arasında girmiş midir? Bu hususun açıklanmasını istirham ederim.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamla) — Amerika'da Devlet Başkanı Kongre huzurunda yemin etmez. Onun için yoktur. Anayasa Mahkemesi Başkanı huzurunda yemin eder. Bunun dışında Devlet başkanlarının protokolü, Cumhurbaşkanını olsun veya Krali bir rejim olsun, diğer yerlerde aynıdır. Yemin müesseselerinin mevzu bahis olduğu yerlerde Cumhurbaşkanını nerede yemin ediyorsa orada yeminin ayakta dinlenilmesi umumiyetle yemine atfedilen ilâhî menşe dolayısıyla bir umumî âdetten ibarettir. Lehinde de emsal göstermek mümkündür, aleyhte de emsal göstermek mümkündür. Bizim yaptığımız şey burada sadece bir tereh yapmaktan ibaret olmuştur.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Mehmet Ali Aytaz, Kalpaklıoğlu arkadaşlarımızın önergelelerini okutacağım.

Başkanlık Yüksek Katına

«Yemin ayakta dinlenir» kısmının maddeden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

Cumhuriyet Senatosu

İzmir Milletvekili

Kayseri Üyesi

Mehmet Ali Aytaz

Hüseyin Kalpaklıoğlu

BAŞKAN — Komisyon izah ettikleri gibi katılmıyorlar. Nazara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... 17-ye karşı 25 oyla önerge reddedilmiştir. Kabul edilmemiştir.

Komisyonun önergelerini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Eski 13, yeni 11 nci maddenin 4 ncü fıkrasının 4 ncü cümlesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim :

«Cumhurbaşkanı andiçerken, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanı, kendisinin sağında ayakta durur.»

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili

Coşkun Kırca

BAŞKAN — Komisyonun teklifi üzerinde konuşacak arkadaşımız var mı? Yok. Komisyonun önergesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. Komisyonun bir ikinci önergesi var, onu da okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Eski 13 ncü, yeni 11 nci maddenin 4 ncü fıkrasının 7 nci cümlesindeki «Kısaca» kelimesinin çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili

Coşkun Kırca

BAŞKAN — Söz isteyen arkadaşımız var mı? Yok. Önergeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi Komisyonun teklif tetiği ve kabul buyurulan değişikliklerle beraber oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Dördüncü kısma geldik. Bunun üçüncü kısım olarak tadil edilmesi hakkında bir teklifi var, Komisyonun. Deminki düzeltmelerimiz karşısında... Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

«Dördüncü bölüm», «Üçüncü kısım» olarak düzeltilcektir. Arz olunur.

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili

Coşkun Kırca

BAŞKAN — Oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Meclis Soruşturması ve Yüce Divana Sevk

Meclis soruşturması açılması için önerge

MADDE 12. — Başbakan veya bir Bakan hakkında Meclis soruşturması açılması istemi, Millet Meclisi Başkanlığına verilecek bir önerge ile olur. Bu önerge, Cumhuriyet Senatosu üyeleri veya milletvekillerinin her biri tarafından verilebilir. Önergede, Başbakan veya ilgili Bakan tarafından, Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya Bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai veya malî sorumluluğu gerektiren fiillerin görev süresi sırasında işlendiğinden bahs olunmak gereklidir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen? («Söz istiyoruz» sesleri) Komisyon, daha evvel mi konuşmak istiyorsunuz?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Evet.

BAŞKAN — Komisyon, buyurunuz.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, bu maddeyi bâzı bakımlardan esas itibariyle değil, sadece bâzı bakımlardan tadil eden bir önerge takdim ediyoruz. Burada en mühim husus, eski İçtüzükten ilk önce mülhem olmuştur ve «cezai ve malî sorumluluğu gerektiren» demişiz. Bu yanlış bir husustur. Bakanların malî sorumluluğu Sayıştay Kanunu ve Genel Muhasebe Kanunu çerçevesi içinde ita âmirlerinin sorumluluğuna tabidir. Bu şekilde normal yargı organları tarafından yürütülür. Bunun için Yüce Divana gidilmez. Nitekim Yüce Divanın vazifesinin münhasıran cezai olduğu, Anayasamızın 147 nci maddesinin ikinci fıkrasından sarahatle anlaşılmaktadır. Bu hüküm şöyle demektedir. «Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü, Askerî Yargıtay Başsavcısını ve kendi üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar» suç, ancak ceza bahismezuu olduğu zaman mevzuubahsolacağından suç mevcudolmadığı zaman malî sorumluluğun mevcudiyeti halinde ki, bu mümkündür, Yüce Divana sevk mevzuubahsolmaz.

Bu itibarla oradaki «veya malî» kelimesinin kaldırılması iktiza eder.

Ayrıca komisyonumuz teemmülden sonra kendi yazdığı maddenin redaksiyonunu da pek beğenmemiştir. Çünkü Meclis soruşturması açılması istemi önergeyle olabilir. Hayır başka türlü de olur. Yargı organlarından da böyle bir talep gelebilir. Onun için bu, sıklardan sadece bir tanesidir; sanki sık sadece bu imiş ve başka sık yokmuş gibi bir intiba yaratılmaması için «istemin böyle yapılması takdirinde» demekte fayda vardır.

Ayrıca tatbikat bakımından bazan aslında pek tereddüd olmamakla beraber bazen tereddüdü ediliyor; «Başbakan veya bir bakan hakkında...» Bugünkü İçtüzükte böyle diyor. Ya görevinden ayrılmışsa? Görevinden ayrılmış ise de tabii ona tabidir. Ama bunu tasrih etmekte de fayda gör­ dük.

Bu maddeyi şöyle değiştirmeyi derpiş ediyoruz: Okuyorum; «görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan veya bir Bakanlar Kurulu Üyesi hakkında Meclis soruşturması açılması isteminin bir veya birkaç Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi tarafından yapılması takdirinde, bu konudaki önergede, Başbakan ve ilgili Bakanlar Kurulu üyesi tarafından, Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai sorumluluğu gerektiren fiillerin görev sırasında işlendiğinden bahsolunmak gereklidir.»

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi)
— Bir soru rica edeceğim.

BAŞKAN — Soru var, Sayın Kırca. Buyurun Sayın Gerger.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi)
— Soruşturma yapmak her iki Meclisin ayrı ayrı hakları olduğuna göre Birleşik toplantıda soruşturma yapılmasının faydası ne olacaktır?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamlı) — Sayın Vasfi Gerger'in sordukları sorunun mânasını anladım. Bu Meclis soruşturması konusu Temsilciler Meclisinde tedvin edilirken uzun boylu münakaşa konusu olmuştur. Bâzi üyeler bugünkü madden değişik hal çarelerini derpiş etmişlerdir. Her iki Meclis itham salâhiyetini haiz olsun. Bu itham, birleşik toplantıda görüşülsün, ve

soruşturma açılıp açılmamasına karar verilsin. Bu bir sık. Veya her iki Meclis hattâ ithamdan ileri giderek soruşturmayı açsın ve yürütebilsin, açabilsin ve yürütebilsin. Fakat Yüce Divana sevk kararı birleşik toplantıda verilsin. Bütün bunlar uzun boylu münakaşa edildikten sonra kabul edilen hal şeklinin şu olduğu anlaşılıyor, gerek senatörler, gerek milletvekilleri Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşik toplantısı çerçevesi içinde itham edici önergeleri verebilirler. İthamın, bir Meclisin, meclislerden birinin kararına iktiran etmesi şartı, Temsilciler Meclisince derpiş edilmemiştir. Her Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi; yani her milletvekili ve her senatör itham edici önerge verme yetkisine sahiptir. Bu itham üzerine soruşturmaya mütaallik prosedür başlar. Bu prosedürde birleşik toplantı çerçevesi içerisinde cereyan eder. Soruşturma açılıp, açılmamasına da birleşik toplantı karar verir. Soruşturma açıldıktan sonra Yüce Divana sevk edip etmeme hususunda da birleşik toplantı karar verir. Bunun karşısında yer alan düşünce şudur ve Cumhuriyet Senatamızın İçtüzüğünde de bu hususta bir madde yer almıştır. Anayasamızın 88 nci maddesi Meclis soruşturması, her iki Meclisin yetkilerindendir, demektedir.

Binaenaleyh, Meclis soruşturması prosedürünün ancak muayyen bir safhası birleşik toplantıya intikal eder. O da soruşturma istemlerinin birleşik toplantıda görüşülmesi safhasıdır. Yoksa ondan evvel gelmesi icabeden itham safhasının teker, teker T. B. M. M. üyelerinin değil fakat onların ayrı ayrı mensuboldukları Meclislere aid olması iktiza eder. Temsilciler Meclisi görüşmeleri sırasında bugün kanunlaşan 90 nci madde görüşülürken Temsilciler Meclisi üyelerinden Hızır Cengiz bu tefsir tarzını ileri sürmüştür. Bu arada Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun beyanlarında bir yanlış anlama olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun beyanları hem biraz evvel benim arz ettiğim ve bugüne kadar bu Mecliste yapılmış olan tatbikatın ta kendisi olan sistemi savunan meselâ, Turhan Feyzioğlu ve arkadaşlarının görüşüne katıldığını açıkça beyan etmiş; fakat herhalde Hızır Cengiz'in beyanları sual şeklinde vâkı olduğundan ve bu sual iyi idrak edilmediğinden, ona da iltihak edilmiş gibi bâzı beyanlarda bulunulmuştur. Fakat görüşmeler, esaslı su-

rette tetkik edildiği zaman anlaşılmaktadır ki, komisyonun maksadı; itham yetkisini üyelerden alıp Meclislere vermek ve Meclislerden teker teker vâkı olabilecek istemleri birleşik toplantıya getirmek değil, komisyonun maksadı; her milletvekilinin, her senatörün Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi sıfatıyla itham edici önerge verebilme yetkisini tanımaktadır. Ondan

sonraki bütün prosüdür safahatı da birleşik toplantı gerçevesi içinde geçecektir. Yani bugüne kadar nasıl tatbik edilmişse 92 nci madde, yine böyle tatbik edilecektir. Aslında Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonunun da, Temsilciler Meclisi Heyeti Umumiyesinin de bunu arzu ettiği görüşmelerin ciddiyetle tetkikinden anlaşılmaktadır. Bendeniz de şahsan bu noktada tereddüt etmişimdir. Ferruh Bozbeyle arkadaşımızla ayrıca bunu tetkik etmişizdir. Nihayet son defa İktüzük, bu İktüzük Yüce Huzurunuzda görüşülmeye başlamadan evvel muhterem Senatonun yetkilileriyle yaptığımız bir toplantıda da bizzat Senatonun yetkilileri ittifak halinde bize Senato İktüzüğünde mevcut maddenin yanlış bir tefsire istinadettiğini ve şimdiye kadar yapılmakta olan tatbikatın muhafaza edilmesi icabettiğini beyan etmişler ve burada, İktüzükte de bu hükümlerin bugünkü tarzda muhafaza edilmesini arzu etmişlerdir. Bunun üzerine de bizim de görüşümüz aynen budur. Ve ondan sonra Cumhuriyet Senatosu İktüzüğündeki bu maddenin değişeceği de bize ifade olunmuştur. Zannedersem Sayın Nusret Tuna'da bu toplantıda hazır bulunmaktaydılar. Kendilerini işhat ederim.

Bu arada kısaca tefsir bakımından bir noktaya temas edeyim. 88 nci maddede «soru, genel görüşme, Meclis soruşturması ve Meclis araştırması her iki Meclisin yetkilerindendir» denmektedir. Bu, klâsik olarak başka diğer anayasalarda raslanan bir hükmün tercümesinden ibarettir. Ne anlaşıyor başka memleketlerde bundan? Anlaşılan şey şu: Meclisin bir mânevi şahsiyet; bir kurul olarak yetkisinden çok bu Meclis üyelerinin yetkileri anlaşıyor. Nitekim soru Meclisin yetkisi mi, Meclis bir tasarruf mu yapıyor bir soru üzerinde? Hayır. Bir sözlü soruyu bir milletvekili veya senatör soruyor? İlgili Bakan veya bakanlar buna cevap veriyor. Meclis hiçbir tasarruf yapmıyor,

hiçbir oylama yapmıyor, hiçbir karar almıyor bu konuda sadece bu müzakereye şahit oluyor, onu dinliyor. Binaenaley, 88 nci maddede bahis konusu olan hususlar aslında her iki Meclisin üyelerine tanınan yetkileri belirtmektedir. Soru, genel görüşme açmak, Meclis soruşturması açılması, hem milletvekili, hem senatörlerin itham edici önergeler verebilmesi Meclis araştırması, kendi Meclislerinde bunu yapabilirler mânasına gelmektedir. 88 nci maddenin 1 nci fıkrası.

Nitekim meselâ 89 nci madde gensoru-yu ihtiva eder ve gensorudan yukarıda bahsedilmemektedir. «Gensoru yetkisi yalnız Millet Meclisindedir» denilince bundan anlaşılan şey, gensoru önergesinin ancak milletvekilleri tarafından verilebileceğidir. Ve nitekim, bu gibi ibareler aslında belki gramer bakımından en uygun ifadeler değildir. Fakat, Anayasa hukukunda ve başka yerlerde aynen bu tarzda ifadelerin kullanılması mütaameldir ve bunlardan anlaşılan mâna da bundan ibarettir.

VASFI GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi)
— Söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Sizden evvel Sayın Ülker var, Sayın Gerger. Buyurun efendim.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) — Bu 3 ncü bölüm gerçekten bu İktüzüğün en önemli bir kısmını teşkil etmektedir. Bakanların, Türkiye Büyük Millet Meclisinde nasıl suçlandırılacakları ve nasıl Yüce Divana sevk edilecekleri burada yer almaktadır. 16 nci maddede sayın komisyonun yaptığı değişikliğe tamamen katılırız. Bendeniz, söz alırken bunu belirtmiştim, malî, hukukî sorumluluğun yeni Anayasamızda yer almadığını ifade etmek istedim. Şimdi bir noktada vuzuh içerisinde olmak lâzım bu maddede. Anayasamızın buradaki müesseseyi kurarken nazara aldığı, dayandığı esas Anayasa Mahkemesinin vazifelerini gösteren 147 nci maddedir. Burada «görevleriyle ilgili suçlardan dolayı» tâbiri vardır. Buraya getirilen metinde «Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıkların görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai veya malî sorumluluğu...» ibaresi var. Şimdi malî sorumluluk kalktı. Ortada kalan, «Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden...» Şimdi şu anda bu noktanın tesbitine imkân görmüyorum, kendim ba-

kimından. Fakat Anayasanın ibaresi de sarîh olarak dar bir metot içerisinde - ki, böyle tefsir ediliyor, bu hususta yazı yazarlar bu şekilde tefsir ediyorlar. Dardır diyorlar - sınırlı bir vaziyet vardır. Sınırlı görev; Anayasa Mahkemesine tanınan görev «görevle ilgili» husustur. Binanenaleyh bu «görevle ilgili» tâbiri Anayasanın kullandığı bir tâbirdir. Burada siyasetlerini tasrih etmek ve belki bunun dışında kalabilecek, şu anda tatbikat, tefsir ve saire bakımından burada saymamız imkânı olmayan bir metodun içerisinde girmiş gibi geliyor. Onun için bendeniz de, derim ki; Anayasadaki bu tâbiri «görevleri ile ilgili» tâbirini aynen kullanmakta fayda mülâhaza olunur. «Görevleri ile ilgili». Siyasetten bahsediyoruz. Zaten bakanların esas vazifesi siyasettir. Fakat, her ne sebeple olursa olsun Bakan olarak sorumlulukları görevleri ile ilgili olması lâzımgelir. İkinci bir nokta : Bunu da bendeniz tam bir teklif olarak sunmuyorum. Fakat, arkadaşlarımızı düşündürmek ve komisyonun da görüşünü öğrenmek istiyorum. Bu gayet önemli tasarrufu, yani bir Bakanın sorumluluğunu istemek, bütün üyelerin hakkıdır. Acaba, bu hakkı bir miktar üyenin birlikte vereceği, yani meselâ 10 Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi tarafından verilmesi gibi belli bir sayıya getirmenin Anayasaya aykırı olduğu kanaatinde değilim. Ama memleketimizin realitelerine uyar mı, uymaz mı? Bendenizce temayül, böyle bir sınırlamanın faydalı olacağı kanısındayım. Kolaylıkla burada emsali geçmiştir, üç senelik bir Parlâmento tecrübesi içerisinde bu işlerle ilgili olarak, Parlâmento tecrübesi içinde biz gördük ki, gazetede çıkan bir haberi esas ittihaz etmek suretiyle, Bakan hakkında Meclis tahikâtı istenebilmiştir. Tabii bunun belki Meclis olarak şu veya bu Bakanın şahsı mevzu bahis olabilir, ama umumi olarak Bakanın, Bakan seviyesinde memleket hizmeti almış bir kimseyi, memleketin yetiştirdiği bir varlık olarak kabul edersek o varlığa hangi partiden olursa olsun, o millî varlığa, memleket yönetimine iştirak edecek bir mevkie ulaşmış bu varlığa karşı o çıkışları, bir ölçü ve itidal içinde yapmanın faydalı olduğuna kanım. 3 senelik tatbikat bende bu intibai bırakmıştır. Bir defa da bir komisyonda da üye ola-

rak bulundum. Yani daha fazla eğilmek fırsatına sahiboldum. Nihayet teklif olarak sunduğum bu iki noktayı düşünce olarak ifade ettim. Nihayet teklif olarak bende katî kanaat hâsıl olmuş bir nokta da var; bu önergeler sarîh olmalıdır. Bakan şu işi yaptığından, zarar vermiş olduğundan filân şeklinde önergeler bu Meclisten geçmiştir, gelmiştir ve konuşulmuştur.

Şimdi biz bir mahkemede bile bir sulh mahkemesinde, yani, mahkeme kademesinin hafif işlerine bakan sulh mahkemesinde dahi, hukuk mahkemesinde dahi, ceza mahkemesinde dahi ithamın sarahatini kabul ederiz. Burada da, bu ki, ayrıca bir yüce divana sevk etmeyi bakanın - yani ilmi tefsir tarzı budur - bakanın bulunduğu yüksek mevkiden dolayı ayırdetmişiz. Burada bir önerge verilirken bu önergenin belli maddeleri ihtiva etmesi ve açık gerekçesinin olması şarttır. Yoksa umumi tabirlerle bir itham yapılmamalıdır. Şimdi bunun farkı nedir tatbikatta? Eğer madde tasrihi; madem ki, «görevle ilgili suçlardan dolayı» deniyor, suç da bir unsurdur, yani Türk Ceza Hukukunda suç sayılan bir fiil olacaktır. Suçun da sayılması için mutlaka bir kanun maddesi, kanunsuz suç olamaz prensibine göre bir maddeye dayanacağına göre bu maddeyi tasrih etmek lâzımdır. Hatırlıyacaksınız; Mehmet Baydur hâdisesinde madde tasrih edilmediği için Yüce Divandan evrak gelmiş, burada uzun müzakereler cereyan etmiş ve üzüntü duymuşuzdur. Şimdi ben bunları, ki sanık lehine, şu anda meçhul olan sanıkların lehine olacak kaidelerdir bunlar, bunu tasrih etmek bakımından, kuvvetlendirmek bakımından şöyle bir teklifte bulunuyorum; Önergede, hangi fiillerin hangi kanun ve nizamlara aykırı olduğunu maddesini de zikretmek ve gerekçe de göstermek suretiyle belirtmek zorunludur. Komisyona, 16 ncı maddedeki yetkileri haizdir. Şimdi bu şekilde vuzuh verirken yerinde bir hareket yapmış oluruz. Nitekim, Anayasa Mahkemesinin kuruluşu hakkındaki kanunda da Anayasa Mahkemesine müracaat ederken böyle sarîh bir itham, iptal isteminin olması 23 ncü maddede zannediyorum kabul edilmiştir. Sondaki, 16 ncı maddedeki, Komisyon yetkileri haizdir ibaresi de, eski metinde 20 ncı madde oluyor, Meclis soruşturmasının yürütülmesi sırasında yapılan ön tahkikat da gayet ehemmiyetlidir. Aynı derecede ehemmiyetli-

dir. Bir insanın şerefi, haysiyeti, nâmusu bahis mevzuudur. Bu bakımdan 20 nci maddedeki esas Komisyonun yetkilerinin, yani araştırma bakımından olan yetkilerinin burada da olması bir zarurettir. Eksik bir tahkikat yapılmış olduğunu gösterir, eğer bendenizin bilmediği bir noktada bunu temin edecek bir umumi hükme temas edilmemişse. Saygılarımla.

BAŞKAN — Sayın Gerger.

VASFİ GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi)

— Muhterem arkadaşlarım, bir sorum üzerine Sayın Kırca arkadaşımın izahını dikkatle dinledim. Esasen çok takdîrkârı ve hürmetkârı olduğumu bilirler, bilhassa bu kanuni incelikleri kavramada da maharetlerini takdir ederim. Fakat itiraf edeyim ki, bir, iki kısımdaki beyanı bendenizi tatmin etmedi. Şimdi, Hızır Cengiz'in beyanını mesnet ittihaz etmek suretiyle Anayasanın açık olarak kabul ettiği hükmün başka şekilde mâna ifade ettiğine delâlet eder gibi bir beyanda bulundular. Bunu kabul etmeye imkân yok. Madde gayet sarîh, diyor ki, «Soruşturma; her iki meclisin de hakkıdır» talebetme hakkıdır. Şimdi bu açık talep hakkı kabul edildiğine göre bunun müşterek toplantıda bir hak olarak kullanılmayı istihdaf eden bir mâna taşır şeklindeki izahı kavrayamadım.

Şimdi esasa gelince; kendileri ile beraberim. Bunun müşterek toplantıda bu dâvanın halledilmesi ve bidayeten ittiham taleplerinin yapılması, realiteye uygun. Fakat şimdi Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü bu hakkın mevcudiyeti karşısında hüküm vâ'etmiştir. Cumhuriyet Senatosuna herhangi bir bakan hakkında soruşturma talebi gitti mi, tâyin edilen tüzükteki usul ve esas da iresinde incelemeler yapılmaktadır. Nitekim var. Benim Cumhuriyet Senatosunda bir soruşturma önergem var. Bu soruşturma önergem Komisyon mahsusunda tetkik olunmaktadır. Şimdi, demek oluyor ki, Millet Meclisine bu talebi yapmak hakkı var, Cumhuriyet Senatosuna talebetme hakkı var. Bu üç talep aynı mahiyette, bunları birleştirmek lâzım, telif etmek lâzım. Bunlar telif edilmedikçe bu maddenin tatbikattaki neticesi müspet olmaz kanaatindeyim. Şimdi nasıl telifi mümkündür? Buyurdular ki, Senato, Tüzüğündeki bu maddeyi değiştirecektir. (E), bu tatminkâr bir beyan değil. Kimse, hiçbir kimse bir tüzük maddesinin değiştirileceğini taahhüt altına alamaz. Bu, Cumhuriyet Senatosunun vereceği ka-

rara bağlıdır. Bir Meclisin kararını bidayeten taahhüt altına alacak her hangi bir komisyon üyesi de olsa veya yetkili diye bahis buyurdular, böyle Meclis nâmına yetkili bir zat tanıma ya da imkân yoktur, bunu nasıl telif etmek mümkündür? Kırca arkadaşım bilhassa bu tüzüğün sonuna bir muvakkat madde ilâvesi imkânını temin buyurabilir mi? Yani bunu halledelim, kendileriyle beraberim. Ama bu vaziyette, bu madenin bu şekilde çıkmasının doğru olmadığı kanaatindeyim.

Bir de bu malî mesuliyet meselesi.. Şimdi bakanların elbette ki, bâzı hukukî ve malî mesuliyetleri de doğar. Bunlar nasıl doğar? Bir cezai fiil ve hareketten doğacak bir malî veya hukukî mesuliyet düşünülebilir. Bir de cezai mesuliyeti istilzam etmeyecek, kanunun kendisine bahsettiği bir hakkı, âmiri ita sıfatıyla kullanabildiği zaman mesuliyet tahririye deruhde ederek tazminle mükellefiyeti doğabilir. Ama cezai mesuliyetle müterafik malî mesuliyetin karara bağlanması hakkı, Yüce Divana aittir. Burada ihtilâfımız olmasa gerektir.

Müstakil malî mesuliyete gelinece; bendenizin bunu arz etmekten maksadım; komisyon sözcüsü olarak zabıtlara geçirilirse, Sayın Coşkun Kırca arkadaşımızın beyanı, tatbikatta fayda mülâhaza edilir. Böyle bir mesuliyet meselesi mevzu-bahs olduğu zaman Hâzinenin o bakan hakkında aid olduğu hukuk mahkemesine başvurmaya lâzım gelir kanaatindeyim. Başka tazmin meselesi yoktur. Hukukî yönden, hukuk mahkemesine müracaatta her hangi bir teşriî masuniyet meseleside mevzuubahsolamayacağına göre, Hazine menfaatini korumak maksadiyle Hazine, bir bakan hakkında, bakanlıkta bulunduğu bir zamana raslase bile hukuk mahkemesine gidebileceğinin gayet tabii olması lâzımgelir. Bu cihet lûtfen, anlayışım kendilerince de kabul buyurulduğu takdirde, zapta geçirilirse fayda mülâhaza edilir. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Efendim, Sayın Vasfi Gerger arkadaşımızın Yüce Divanın munhasıran cezai sorumluluk halleri ile yetkili olduğu ve gayet tabii ki bu halde cezai sorumluluğun malî sorumlulukla bir arada bulunduğu hallerde de Yüce Divanın yetkili olduğu

konusundaki kanaatine aynen iştirak etmekteyim. Bunu daha evvel de belirttik. Binaenaleyh, buradan «malî» kelimesini çıkarmaktan maksadımız, «cezaî veya malî» denilince bundan anlaşılan şey; müstakil malî mesuliyettir. Müstakil malî mesuliyette, yine biraz evvel belirtmiştim; Sayıştay Kanununun ve Umumi Muhasebe Kanunun ita âmirleri için tesbit ettiği hukukî malî mesuliyet hükümleri çerçevesinde yargı organlarıca takibedilir. Bunu da zapta geçiriyorum.

Sayın Vasfi Gerger'in temas ettiği diğer hususa gelince evvelâ kendisine teşekkür borçluyuz. Çünkü buradaki tanzim tarzı ile esas itibarıyla mutabakatlarını beyan ettiler. Kendileri nazari bakımdan tamamen haklıdılar. Her hangi bir Meclisin İktüzüğü yapılırken, diğer bir Meclisin İktüzüğünü bağlamaya imkân olmadığını bendeniz daha evvelki bâzı meseleler münasebetiyle, mütaaddit defalar izah etmiştim. elbetteki buradaki İktüzüğü yapılmakla Cumhuriyet Senatosu İktüzüğü bağlanmış olmaz. Ben, bu hüküm değiştirilecektir, dediğim zaman, Cumhuriyet Senatosunun bu işlerle, ilgili olan şahıslarının, bu arada Başkanvekillerinden birinin, İktüzük konusunda çalışmış olan belli - başlı senatörlerimizin sözlerini munhasıran mücamele bakımından zikrettim. Yani bu iş böyle halledilecektir, mesele kalmıyacaktır mânasında, yoksa elbette ki burada İktüzük yaparken bizim, sevk edeceğimiz hükümler Cumhuriyet Senatosunun İktüzüğünü değiştirici bir vasıf taşımazlar. Ancak bu konuda da tam bir mutabakat olduğuna göre ayrıca bir geçici madde ile Cumhuriyet Senatosu İktüzüğünde yer alan ve yanlış olduğu hususunda Sayın Vasfi Gerger ile mutabık olduğumuz maddenin Cumhuriyet Senatosunun İktüzüğünde değiştirilinceye kadar burada da ona uygun tatbikat yapılmasını sağlamayı Komisyonumuz uygun bulmamaktadır. O halde Sayın Vasfi Gerger arkadaşımızın suali vârit değildir. Ne olacak? Orada öyle, burada böyle. Bu bakımdan tereddüt yoktur. Çünkü bu mesele, bir kararla Birleşik Toplantıda neticelendirilmiştir ve bir emsal teccüs etmiştir. Bir soruşturma bahis konusu iken bu konu burada tartışılmış ve Birleşik Toplantı daha evvel halen getirdiğimiz teklifteki mekanizmanın işlenmesinin, daha evvel de işlettiği gibi işlenmesinin doğru olacağı neticesini bir oylama neticesinde karara bağla-

mıştır. Şimdi ne olacak? Ne diyoruz biz? Bir önerge gelecek diyoruz. Bir Senatörden veya Milletvekilinden müctemian veya münferiden bir önerge gelecek. Böyle başlayacak itham. Böyle bir önerge gelmeyip de Cumhuriyet Senatosunun mevcut İktüzüğü hükmü değiştirilmeden Cumhuriyet Senatosu bir karar alır da o karar Cumhuriyet Senatosu kararı olarak, bir istem şeklinde, Senatonun karar halini almış bir istemi şeklinde Birleşik Toplantı huzuruna gelirse Birleşik Toplantı bu istemi görüşmeyecektir. Çünkü Birleşik Toplantının İktüzüğünde böyle bir husus mevcut değildir. Nasıl ki Birleşik Toplantı İktüzüğündeki hükümler ipsojüre Cumhuriyet Senatosu İktüzüğü hükümlerini değiştirmiyorsa, Cumhuriyet Senatosu İktüzüğündeki hükümler de Birleşik Toplantı İktüzüğü hükümlerini ipsojüre değiştiremez. Ama netice itibarıyla soruşturma prosedürünü tam nihai neticesine kadar götürecektir olan heyet Birleşik Toplantı olduğundan, Birleşik Toplantı şayet soruşturma prosedürünün başlaması insiyatifi bakımından ilk hukukî tasarrufu kendi İktüzüğünde derpiş edilen şartlar dairesinde yapılmadığı kanısına varırsa ister istemez fiiliyatta Cumhuriyet Senatosu İktüzüğünde yer alan hükmün doğuracağı ve yanlış olduğu üzerinde kendileriyle mutabık olduğumuz tatbikat yürüyemeyecektir, esasen. Bu bakımdan bir gelişme de bahis konusu olmayacaktır. Bu itibarla bir geçici maddeye lüzum yoktur, bu bakımdan.

Şimdi Sayın Reşit Ülker arkadaşımızın dokunduğu hususlara ben de dokunmak istiyorum.

Burada, evet, itham sarîh olmak lâzımdır, bundan hiç şüphemiz yoktur. Nitekim diyoruz ki burada, cezaî sorumluluğu gerektiren fiillerin görev süresi sırasında işlendiğinden bahs olunması gereklidir. Yani cezaî sorumluluğu gerektiren fiiller. Şu fiilleri yapmıştır. Bu fiiller cezaî sorumluluğu gerektirir. Şimdi burada acaba cezaî hükümlerin falanca maddesi diye tasrihe lüzum var mı, yok mu? Biz bu tasrih lüzumunu Yüce Divana sevk kararında zaruri görmüşüz. Çünkü buna Anayasa Mahkemesi haklı olarak arıyor. Burada bu derece sarahate komisyon lüzum görmemektedir Çünkü mademki önerge vermek suretiyle bu işi

inisiye etmek hakkını Senatör ve Milletvekillerine tanıyoruz, onların hepsinin ceza hukukunun özelliklerine vâkıf uzmanlar olmadıklarını da kabul etmek mecburiyetindeyiz. Sadece o kimsenin, şu fiil yapılmıştır ve şu fiil hırsızlıktır, dolandırıcılıktır bilmem şudur budur diye cezai sorumluluğu gerektiren bir tarafı olduğunu belirtmeye gayret sarf etmesi, ve bu noktada sarahat getirmeye çalışması zaruri görülmüştür. Yoksa illâ ki falanca maddeyi burada göster demek mecburiyeti bu safhada biraz fazla oluyor. Kaldı ki Sayın Komisyon Başkanı yerlerinden hatırlatıyorlar, hakiketen ithamın ilk başlangıcında daha soruşturma yapılmadan doğrudan doğruya fiillin tavsifi cihetine gitmek, bir yasama Meclisi üyesi için mümkün de olmayabilir.

Şimdi, kendileri «ayrıca genel siyaset ve bakanlıkların işleri tarzında bir tefrik yapıyorsunuz, buna ne lüzum var, zaten görevli ve ilgili işlerden dolayı diyorsunuz, binaenaleyh bu tefrike lüzum yoktur» derler. Bu umumiyetle içtüzüklerde yer alan bir hükümdür, ve endişe buyurmasınlar, acaba böyle bir tadata gidersek başka şeyler kalır mı dediler. Kalmaz. Bakanlar iki şekilde iş görürler. Bakanlar Kurulu halinde veya diğer bakanlarla beraber koordine işler görürler. O zaman Bakanlar Kurulunun genel siyaseti bahis konusudur veyahuh munhasıran kendi bakanlıkları içerisinde tasarruflarda bulunurlar. O da kendi tasarruflarıdır. Binaenaleyh, arada başka da bir şey kalmamaktadır. Bu bakımdan bir endişeye mahal yoktur. Bunu burada tasrih etmekteki fayda şudur ki; Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden, tâbiri âmiyanesiyle yüksek siyaset diye anılan işlerde, bâzı hallerde, bâzı memleketlerde cezai sorumluluğun bahis konusu olmayacağı iddia edilmiştir ve edilmektedir. Ve böyle bir sistem de vardır. Fakat biz bu sistemi kabul etmemişiz. Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden dolayı görevlerini yaparken Bakanlar suç işlemişlerse bu suçlarından dolayı Meclis soruşturması açılabilir Türk sisteminde. Anayasamız bu bakımdan her hangi bir tahdit getirmemektedir. Binaenaleyh belirtmesek hiçbir şey olmaz. Belirtmemek mümkündür bunu, bu tefriki burada yapmamakla hiçbir şey kaybetmiş olmayız. Fakat yaparsak, madem ki başka

memleket tatbikat ve doktrinlerinde böyle bir şey vardır, bu tasrihi yapmak suretiyle, o tatbikattan ilham alınmak suretiyle bizde yanlış tefsirlerin yapılmasını önlemiş oluruz. Bu bakımdan faydası vardır bu tasrihin.

Yine kendileri 10 üye acaba takririni verse nasıl olur diye sormaktadırlar? Bu düşünceyi ileri sürmelerindeki esas sebebe katılamamak mümkün değildir. Hakikaten bir tek üyenin verdiği bir takririn tatbikatta çok güçlük doğurduğunu bir çok arkadaşlarımız görmüş olabilirler, bugün bundan evvel daha evvel, her ne ise. Bazan sorumsuz önergeler verilebilir, doğrudur. Fakat Anayasamız bu bakımdan sarıhtır. 88 nei madde bu yetkiyi milletvekilleri ve senatöryere teker teker tanımaktadır. Nasıl soru sormak hakkını tanıyorsa Meclis soruşturması açmak hakkını da aynı derecede tanımaktadır ve burada Anayasamızın meselâ bâzı maddelerinde olduğu şekilde bir tasrih yoktur. Meselâ falan konuda şu kadar üyenin imzası lâzımdır der.. Cumhurbaşkanını vatan hainliği ile itham etmek için lüzumlu önergede şu kadar üyenin imzası bulunmak şarttır denmiştir.. Binaenaleyh Anayasamız, bir önergenin mesmu olabilmesi için muayyen sayıda üyenin imzasını şart koşmuşsa bunu tasrih etmiştir. Bunu tasrih etmediği hallerde her üyenin teker teker aynı derecede hakkı mevcut demektir. Binaenaleyh böyle bir tahdidin Anayasaya aykırı olacağı kanaatindedir, komisyonunuz ve bugüne kadarki, tatbikat da Anayasaya aykırı olarak cereyan etmiştir.

Sayın Reşit Ülker arkadaşımızın haklı endişelerini Komisyonumuz diğer maddelerde karşılamak çabası içinde bulunmaktadır. Şöyle ki, halen mer'i olan içtüzük hükümlerine göre ihzari komisyon kurulması hali sadece yargı organlarından gelen istemler halindedir. Yargı organlarından bir istem gelirse o zaman bir ihzari komisyon kurulur ve yargı organından gelen bu istem ihzari komisyonda incelenir. İncelendikten sonra bu ihzari komisyonun raporu bilâhara burada görüşülür. Halbuki şimdiki içtüzük hükümlerine göre bir milletvekili veya bir senatörün verdiği önerge ihzari komisyondan geçmeksizindir doğruca Umumi Heyette görüşülür. Aslında bu bir mantıksızlık doğurmaktadır ve hakikaten suiistimallere de sebebiyet verebilir. Şöyle ki; yargı organı gibi aslında bu işlerde tamamıyla yetkili ve mütehasşs bir organ, şu meselede suç

gördüm, ancak bunu bir bakan görevi dolayısıyla yaptığı için görevsizlik kararı veriyorum, yargı organı olarak, gerekeni yapınız diye dosyayı Meclise sevk ettiği vakit, bunu takdir bakımından, elbette ki, her hangi bir milletvekili veya senatörden çok daha fazla uzmanlık bilgisine sahiptir. Böyle olmasına rağmen bir milletvekili veya senatörden gelen önerge ihzari komisyonun süzgecinden geçirilmiyor, yargı organından gelen ihzari komisyonun süzgecinden geçiriliyor. Bunda bir mantıksızlık var. Bu mantıksızlığı kaldırmak maksadıyla komisyonunuz mütaakip maddelerde her iki halde de ihzari komisyon kurulmasını derpiş etmiştir. Yani bu içtüzük kabul edilirse aynen, bundan böyle milletvekili ve senatörler canibinden gelecek önergeler hemencecik Heyeti Umumiye müzakere konusu yapılmıyacak, tıpkı yargı organından gelen istemler gibi evvel emirde bir ihzari komisyonda görüşülecek. Heyeti Umumiyede görüşme mevzuu ihzari komisyonun raporu olacaktır, doğrudan doğruya önerge olmayacaktır. Bu suretle Sayın Reşit Ülker arkadaşımızın haklı endişesi geniş ölçüde giderilmiş olacaktır sanıyorum.

Kendileri ayrıca komisyonun yetkileriyle ilgili olarak bu maddeye bazı hususların ilavesine mütaallik düşünceler serdettiler. Zannedirim bunların yeri bu madde değildir. Bu maddede sadece verilecek olan önergenin ne gibi hususları ihtiva etmesi icabettiği konusu tanzim edilmiştir. Bunun yeri eski 17, yeni 14 nci maddedir. O madde gelince komisyonumuzun ufak bir tadil önergesi de vardır, maddeyi yeniden yazmak gerekmiştir. Orada gerektir ki, bu ihzari komisyona kendisinin arz ettiği bütün yetkiler verilmektedir.

BÂŞKAN — Sayın Artukmaç.

SADIK ARTUKMAÇ (C. Senatosu Yozgat Üyesi) — Muhterem arkadaşlar, Sayın Sözcü bu 12 nci madde hakkında bir değiştirme önergesi vermiş bulunmaktadır. Fakat ne şekilde bir değişiklik olduğunu iyi hatırlıyamadığım için bir noktayı huzurunuzda arz etmek lüzumunu hissediyorum. Eğer temas ettiğim noktada önergelerde varsa mutabık kaldık demektir. Yoksa bendeniz de bir önerge takdim edeceğim. Bu 12 nci maddenin dördüncü satırındaki cümle diyor ki, «Bu önerge Cumhuriyet

Senatosu üyeleri veya milletvekillerinin her birisi tarafından verilebilir.» Bununla maddeye daha iyi bir sıyak ve vuzuh verebilmek için «Cumhuriyet Senatosu üyeleri veya milletvekilleri» kelimeleri yerine «Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin» denilmesinin daha uygun olacağı kanaatindeyim. Eğer sayın sözcünün tekliflerinde bu varsa mutabıkız, bendeniz önergeyi vermiyeceğim.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
ÖRŞÜN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Vardır efendim.

SADIK ARTUKMAÇ (Devamla) — Teşekkür ederim.

BÂŞKAN — Sayın Ülker.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar, sayın komisyon sözcüsünün değerli açıklamalarına teşekkür ederim. Bunların büyük bir kısmına ben de itaatiyorum. Yalnız bir noktada kendilerinin yardımını rica edeceğim. Buyurdular ki, başta, suçla ilgili maddenin tasrihi bazı üyelerin hukukçu veya ceza hukukçusu - ihtisasa ehemmiyet verirken - olmadıkları için bu üyeler bu maddeleri tesbit edemiyebilirler. Bir yerde suç kokusu alırlar, fakat bu maddeleri tesbit etmeksizin umumi olarak buraya getirirler. Komisyonlarda bu tetkik edilirken bunun hangi suç olduğu, hangi cezai kanunun ceza maddesi olduğu çıkar. Şimdi bu bakımdan böyle düşünülebilir. Yani böyle bir düşünce temelinden yanlıştır iddiasında bulunacak değilim. Ama şöyle kendi şahsi hayatımızı düşünelim; bilhassa mesleki hukukçu olan arkadaşlarımız düşünsünler, bir iddia olmuş, gürültü, patırtı olur, şunlar söylenir, bunlar söylenir, vazife suiistimal edilmiş falan, şöyle olmuş, böyle olmuş. O iddialar döküme gelir, şahitler dinlenir, ifadeler alınır; bir de bakarsınız maddeyi koyarsınız suç nedir diye. Isnad edilen harekete bakarsanız, bu suçun hiçbir unsuru mevcut değildir. Şimdi burası Türkiye Büyük Millet Meclisi. Burada kütüpane vardır, burada mütehasşis arkadaşlar vardır. Yani, bir arkadaş kendisini bunda yetkili görmiyebilir. Bunu da kabul ediyorum. Fakat kendisinin başvurabileceği bütün imkânlar bir Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesinin elindedir. Bütün bu imkânları kullanmaksızın şöyle maddeyi, isnadettiği, yani

o hâdisenin içerisindeki isnad edebileceği hususu tesbit etmeksizin her hangi bir vatandaş gibi buraya müracaat etmesi halini bendeniz doğru bulmuyorum. Rejimin âtisi bakımından, bu makama gelecek insanların istikbali bakımından ve Anayasanın sistemi bakımından. Anayasanın sisteminde, bakanların sorumluluğunu ayrı bir organa vermemizin sebebi bunların işgal ettikleri mevkiin öneminden gelmektedir. Yoksa bir bakanın da her hangi bir mahkemede muhakeme edilmesini istemek mümkündür. Bu iddiada olanlar vardır. Bu sistem içinde Parlâmentonun hem itham ettiği, hem cezalandırdığı sistemler olduğu gibi, geleneklerinden gelen sistemler olduğu gibi, bunu ayırmış olan sistemler de vardır. Şimdi, biz sistem olarak bakanlık mevkiine ulaşmış bir Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi ayrı, özel ve daha yüksek, yani bir sistem bakımından daha ince eleliyecek, sık dokuyacak bir sisteme verirken onun ithamını daha hafif tutmaya hakkımız yoktur. Buna şunu da ilâve edebilirim :

Oturacak, asgari bir tetkik yapacak, Umumi Hıfzıssıhha Kanununun şu maddesini ihlâl etmiş bakan. Türk Ceza Kanununun vazifeyi ihmal veyahut da suiistimal maddesine girmiş tir, unsurlarını tesbit edecek. Zamanaşımına, daha birtakım engelleyici hükümlere bakacak kabataslak. Fakat bütün bunlara rağmen yine de yaptığı itham yanlış olabilir. Bu ihtimal yine vardır. Hislere kapılmış olabilir, yanlış görmüş olabilir. Bu ihtimalin mevcudiyeti aşıkârdır. Onun için rica ediyorum kendilerinden burada emsaller geçti ve ben o hâdiseler geçerken Anayasanın yanına, buna çok dikkat etmek lâzım, diye not koymuştum. O günkü hâdiselerin bıraktığı tesirler bakımından not almışım. O nota istinaden konuşuyorum, şu anda hatırlıyorum burada geçen birkaç hâdiseyi. Bunun açık olmasında hiçbir mahzur yoktur, muhterem komisyon lûtfetsinler, buna katılınlar.

İkinci nokta, diğer noktalara bir itirazım yoktur. İzahları ile beraberim. Burada Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden tabirine lüzum olduğu kanaatinde değilim. Demin tereddütle ifade ettim. Şimdi daha açık olarak ifade ediyorum. Çünkü, zaten eldeki metin, elimizdeki bu işe kaynak olan metne göre görevleri ile ilgili

şudur. Görevleri ile ilgili suç vasfını taşımadıkça biz burada kendisini itham etsek bile Yüce Divanın vazifesizlik kararı verebileceği kanaatini taşıyanlardanım. İlim sahasında da bu fikri savunanlar vardır. Ve yanlış değildir. Şimdi eğer bakan, Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden dolayı vazifesi ile ilgili bir suç işlemişse esasen gidecektir. Bunun dışında, yani vazifesi ile ilgili bir suç vasfı olmadıkça ister Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden olsun, isterse olmasın zaten gitmiyecektir. Eğer görevleri ile ilgili bir suç ise ister olsun, ister olmasın bu hükmün içine girecektir. Binaenaleyh bunda ısrar etmem, böyle de kalsa benim arz ettiğim neticeye ulaşılır, bu iş yapılırken. Bu maddede bakanların genel siyasetiyle ilgili tâbiri kalsa da kalmasa da tatbikat başka türlü iera edilemez. Ama buradan iyi bir metin çıkarmak duygusu ve düşüncesi içinde olduğum için bunu ifade ediyorum; ama öbürkünde bana lûtfen yardımcı olsunlar, vuzuhlu yapalım. Arkadaşlar da alelacele bununla ilgili ceza maddelerini bilmedikleri için suç zannettikler fiillerden dolayı, unsurlarını tesbit edemedikleri fiillerden dolayı da bir bakan mevkiine çıkmış önemli bir şahsiyetin hayatı ile, istikbali ile, şerefi ile oynamasınlar. Çünkü Büyük Millet Meclisine bir bakan için Meclis tahkikati istendi denmesi, fiili başlıbaşına o kimsenin haysiyetini kırıcı, onu mahvedici bir fiildir. Bakan mevkiine gelmiş insanlar elbetteki bu idrakin en üstün mertebesinde dirler. Saygılarımla.

BAŞKAN — Madde üzerinde başka söz isteyen yok. Önergeler var, onları okutuyorum. Evvelâ komisyonun değişiklik hakkındaki önergesini okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Eski 15 nei, yeni 12 nei maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim:

«Meclis soruşturması açılması için önerge.

Madde 12. — Görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan veya bir Bakanlar Kurulu üyesi hakkında Meclis soruşturması açılması isteminin bir veya birkaç Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi tarafından yapılması takdirinde, bu konudaki önergede, Başbakan veya ilgili Bakanlar Kurulu üyesi tarafından, Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanların görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai so-

rumluluğu gerektiren fiillerin görev sırasında işlendiğinden bahs olunmak gereklidir.»

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Söz istiyen yok. Komisyonun önergesini 12 ne maddenin yerine geçmek üzere hazırladığı önergeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Diğer önergeyi okutuyorum. Bu önerge de Reşit Ülker Beyindir.

T. B. M. Meclisi Başkanlığına
İçtüzüğün 12 ne maddesine aşağıdaki fıkranın eklenmesini arz ve teklif ederim.
İstanbul Milletvekili
Reşit Ülker

«Önergede, hangi fiillerin hangi kanun ve nizamaya aykırı olduğunu, maddesini de zikretmek ve gerekçede göstermek suretiyle belirtmek zorunludur.»

(Bu komisyon 16 ne maddedeki yetkileri haizdir.)

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) — Sayın Başkanım son cümleden komisyonun izahatı dâhilinde bendeniz vazgeçiyorum. Yalnız birinci fıkra kalsın.

BAŞKAN — Sayın Ülker komisyonun izahatı ile son cümlesinden vazgeçiyorlar fakat birinci fıkranın bulunmasında ısrar ediyorlar.

Komisyon katılıyor mu efendim?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN — Komisyon Reşit Ülker arkadaşımızın önergelerine katılmıyorlar. Nazara alınmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler.. Etmeyenler... Ellerinizi lütfen yukarı kaldırınız bir kere daha lütfediniz sayamadılar ve kâtipler arasında ihtilâf vardır. Önergeyi kabul edenler lütfen işaret etsinler... Önergeyi kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Filhal iştirak ediyor musunuz Sayın Komisyon?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Katılıyoruz efendim.

BAŞKAN — Efendim, komisyon filhal katılıyor. Şimdi maddeyi kabul buyurduğunuz öner-

ge ile birlikte oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler.. Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yargı mercileri tarafından başvurma
MADDE 13. — Yargı mercilerince bir işin tâkibi sırasında Başbakan veya bakanlardan birinin, Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıklarının görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai veya malî sorumluluğu gerektiren fiilleri sebebiyle görevsizlik kararı verilirse, Millet Meclisi Başkanlığına Başbakanlık kanalıyla başvurulur.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, daha önceki maddede yaptığımız redaksiyona mütaallik değişiklikleri burada aynen tekrar eden ve cezai veya malî tâbirini kaldırıp cezai olarak bırakan bir taktir veriyoruz.

BAŞKAN — Komisyonun taktirini okutuyorum. Belki arkadaşlar ona göre söz alırlar.

Yüksek Başkanlığa

Eski 16 ne, yeni 13 ne maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim:

«Madde 13. — Yargı mercilerince bir işin tâkibi sırasında görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyelerinden birinin Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıklarının görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai sorumluluğu gerektiren fiilleri sebebiyle görevsizlik kararı verilirse, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına Başbakanlık eliyle başvurulur.»

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Söz istiyen arkadaşımız var mı? Buyurun Sayın Artukmaç.

SADIK ARTUKMAÇ (C. Senatosu Yozgat Senatörü) — Efendim, burada son cümledeki ifadenin vuzuha kavuşması gerektiği kanaatindeyim. Burada şöyle denilmektedir.

«... fiilleri sebebiyle görevsizlik kararı verilirse, Millet Meclisi Başkanlığına, Başbakanlık ka-

nalı ile başvurulur...» şeklinde değil de; «görevsizlik kararı verilirse, Başbakanlık kanaliyle Millet Meclisi Başkanlığına başvurulur.» Yahut da yeni önergeye göre, «Birleşik Toplantı Başkanlığına» diye bir takdim tehir yapmak ifadeye vuzuh vermesi bakımından lüzumlu olduğuna kaanım. Sayın Komisyonun da iştirak edeceğini ümid ederim. Hürmetlerimle.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — İştirak ediyoruz. Bu şekilde tadil etmemize müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Sayın Artukmaç'ın arzuları veçhile redaksiyon yapmak üzere maddeyi komisyon a veriyoruz.

Madde komisyondan gelmiştir.

Maddeyi son tadil edilmiş şekliyle okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Eski 16 ncı, yeni 13 ncü maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

«Madde 13. — Yargı mercilerince bir işin tâkibi sırasında görevde bulunan veya görevinden ayrılmış olan Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyelerinden birinin Bakanlar Kurulunun genel siyasetinden veya bakanlıklarının görevleriyle ilgili işlerden dolayı cezai sorumluluğu gerektiren fiilleri sebebiyle görevsizlik kararı verilirse, Başbakanlık eliyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına başvurulur.»

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Son tadil şekliyle madde üzerinde söz istiyen arkadaşımız var mı? Yok. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Meclis Soruşturması Hazırlık Komisyonu

MADDE 14. — 15 ncı veya 16 ncı madde gereğince Millet Meclisi Başkanlığına başvurulduktaki, Başkanlık durumdan derhal, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısına ve ilgili Başbakan veya Bakana bilgi verir. Konu bu bilginin verildiği birleşim tarihinden başlayarak yedi gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı gündemine alınır.

Yukardaki fıkra gereğince konunun gündeme alındığı gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı, bu konuda soruşturma yapılma-

sının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmak üzere bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonunu görüşme yapmadan seçer. Bu komisyon, beş Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesinden kuruludur. Bu komisyonun seçilmesinde genel hükümler uygulanır.

Komisyonun çalışmaları gizlidir.

Komisyon, kendisine bir Başkan ve bir Sözcü seçer.

Komisyon, raporunu en geç doksan gün içinde Millet Meclisi Başkanlığına sunar. İlgili Başbakan veya Bakan o sırada görevli bulunmuyorsa, Genel Kurul bir süre tesbit ederek yazılı savunmasını komisyona vermesine karar verir; bu süre; Komisyonun seçilmesi tarihinden başlayarak altmış günü geçemez.

Komisyon, incelemelerini doksan gün içinde tamamlar. İncelemeler bu süre içinde tamamlanamıyorsa, Komisyon, gerekçesini belirterek, Genel Kuruldan bu sürenin uzatılmasını istiyebilir.

Komisyon raporu, derhal ilgili Başbakan veya Bakana iletilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır. Bu rapor, üyelere dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz istiyen? Buyurun Sayın Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, yine «Millet Meclisi Başkanı», tabirini «Birleşik Toplantı Başkanı» tabiri olarak değiştiren bir önergemiz olacaktır.

Aynı zamanda, bir çok senatörlerin dileğine uyularak bugüne kadarki, tatbikatta olduğu gibi, beş kişilik bir ihzari komisyon yerine yarısı senatör, yarısı milletvekillerinden seçilmek üzere 6 kişilik bir ihzari komisyon teşkilini teklif edeceğiz. Ayrıca 6 kişi olunca, artık hayli geniş bir komisyon olacağından aynı zamanda kâtip vazifesi görececek bir sözcü yerine bir kâtip ilâve ederek, «Bir başkan, bir sözcü, bir de kâtip seçmeyi» derpiş ediyoruz.

Sonra halen mevcut maddede ve bugünkü İçtüzükte de yer alan ve biraz mantıksız olan bir ibare vardır. O da şudur ki, «İlgili Başbakan veya bakan o sırada görevli bulunmuyorsa Genel Kurul bir süre tesbit ederek yazılı savunmasını komisyona vermesine karar verir.»

Görevli bulunsa dahi yazılı savunmasını ilgili komisyona verebilmelidir. Ayrıca komisyon kendisini dinlemek isterse, ister görevli olsun, ister olmasın o ayrı bir konudur, kendisini dinleyebilir. Ama her hal ve kârda yazılı savunma verilmesi hususu munhasıran o anda görevli bulunmayanlara tanınmış bir nevi imtiyaz gibi ortaya çıkmamalıdır. Bu bakımdan gerek görevinde bu anda bulunanları, gerek ayrılmış bulunanları müsavî muameleye mazhar kulan bir değişiklik bahis konusudur. Bütün bu bakımlardan maddeyi tekrar yazmayı tercih etmişizdir. Bu önergeyi de takdim ediyoruz.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Gerger.

VASFI GERGER (C. Senatosu Urfa Üyesi)

— Son seçimde üyelerin siyasi parti mensubu olmalarının oranı....

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (Devamla) — Bu Komisyonun seçilmesinde genel hükümler uygulanır diye bir tabir vardır. Nitekim bir diğer maddesinde bu içtüzüğün, Millet Meclisinde uygulanan içtüzük esasları uygulanır denmektedir. Zaten bu Anayasanın bir hükmüdür. Ayrıca burada tasrih edilmesinde bir lüzum yoktur. Her komisyonun çalışmasına oranları nisbetinde siyasi parti grupları zaten Anayasa gereğince katılacaklardır. Bu komisyonun seçilmesinde genel hükümler uygulanır denince bu da temin edilmiş olacaktır.

BAŞKAN — Sayın Ülker, söz mü istemişlerdi? Ancak kendilerine söz vermeden evvel müsaade ederseniz, önerge verildikten sonraki maddeyi okutayım, değişik şekli üzerinde belki arkadaşlar daha başka konuşmak isterler. (Okunsun, sesleri)

Yüksek Başkanlığa

Eski 17 nci, yeni 14 ncü maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim:

«Meclis Soruşturma Hazırlık Komisyonu.»

Madde 14. — 12 nci veya 13 ncü madde gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına başvurulduktan, Başkanlık, durumdan derhal ilgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu Üyesine bilgi verir. Konu, bu bilginin verildiği tarihten başlayarak yedi gün içinde gündeme alınır.

Konunun gündeme alındığı gün, Genel Kurul, bu hususta soruşturma açılmasının gerekli

olup olmadığına dair inceleme yapmak üzere bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonunu görüşme yapmaksızın seçer. Bu komisyon, altı Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyesinden kurulu olup üyelerinin yarısı Cumhuriyet Senatosu Üyesi, yarısı da Milletvekili olur. Bu komisyonun seçilmesinde genel hükümler uygulanır.

Komisyonun çalışmaları gizlidir.

Komisyon, üyeleri arasından bir Başkan, bir sözcü ve bir de kâtip seçer.

Komisyon, raporunu otuz gün içinde Başkanlığa verir. İlgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu Üyesi, Genel Kurulca tesbit edilecek süre içerisinde yazılı görüşlerini komisyona verir; bu süre, komisyonun seçildiği tarihten başlayarak onbeş günü geçemez.

Komisyon, 17 nci maddenin 2 nci fıkrasında sayılan yetkilere sahiptir.

Komisyon, incelemelerini otuz gün içinde tamamlamıyorsa, gerekçesini belirterek Genel Kuruldan bu sürenin uzatılmasını isteyebilir. Bu süre, otuz günden fazla uzatılamaz.

Komisyon, raporunu verince, bu rapor, derhal ilgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu Üyesine iletilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtılır. Rapor, üyelere dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.»

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Sayın Ülker.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) — Gerçekten şimdi madde daha vuzuhlu bir hale geldi. Bendenizin birtakım teklifleri vardı, onları artık söylemeye lüzum kalmıyor. Yalnız, buradaki, «Komisyon raporunun en geç 90 gün içinde Millet Meclisi Başkanlığına sunar. İlgili Başbakan veya Bakan o sırada görevli bulunuyorsa Genel Kurul bir süre tesbit ederek yazılı savunmasını komisyona vermesine karar verir.» şimdi, burada o sırada görevli bulunmuyorsa tabirinin, bakan o anda mebus da olabilir, yani Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi sıfatını da taşıyabilir, bu bakımdan, onu ifade etmesi bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi değilse, tabirinin, ibaresinin buraya konulmasında fayda vardır. Bu sırada görev-

li bulunmuyorsa, değilse şeklinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi değilse şeklinde konulması lâzımdır. Çünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi ise burada hazır olmak yetkisini haizdir. Bir tanesi budur.

Bir de yine aynı fıkra, - şöyle bir hâdisse geçti; Azizoglu hâdisesi, - şu şekilde bir teklifte bulunduk, tasvibedilirse, iyi olur zannediyorum, eğer bir mahzuru da yoksa: «...Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi veya Bakan hasta ise savunmasını yazılı olarak yapabilir». Bu tatbikatta zaten müdafa hakkının tabii bir neticesidir. Ama sarahat olmayan yerde bu işlere siyaset de girebilir, böyle düşünmek lâzımdır. Ters ihtimaller üzerinde - tenzih ederim - esası koymak lâzımdır. Bu bakımdan eğer komisyonda uygun görürse böyle bir hakkı burada tasrih etmekte fayda vardır. Takririmi sunuyorum.

BÂŞKAN — Sayın Alpiskender,

FERİT ALPİSKENDER (C. Senatosu Manisa Üyesi) — Muhterem Başkan, muhterem arkadaşlarım, iki hususu Yüksek dikkatinize arz etmek istiyordum. Bunlardan birisini Sayın Reşit Ülker arkadaşımızın ifade buyurdular. İkinci kısım ifade edilmediği için onu bilhassa izahta çalışacağım.

Komasyonların umumiyet itibariyle beş kişi olması halinde, hastalık ve mühim mazeretler vukuunda bu komisyon üç kişiye iniyor. Bir Başbakan veya bir Bakan hakkında çok mühim bir yeri de olan, bir tahkikatın da üç kişi ile idare edilmesi elbetteki mahzurludur. Bu itibarla, komisyon arkadaşlarımız da bunu düşünmüş olacaklar, sayılarını altıya çıkardılar. Yalnız bizde gerek mahkemelerde gerekse bütün içtimai ve siyasi hayatımızda encümen teşkilinde daima tek rakamlar nazarı itibara alınır. 5, 7, 9, 11 gibi. Çünkü, altı kişi olarak toplandıkları takdirde üçü bir tarafa, üçü bir tarafa kalırsa bu komisyonun vereceği karar kazai mahiyeti haiz olduğu için tam tatminkâr olamaz, % 50 nisbetinde olur. Halbuki bu gibi kararların her türlü şek ve şüpheden uzak kalması daha faydalı olur. Bu itibarla komisyon sayısının altı değil, yedi olarak tesbiti daha faydalı olur. Hem mazeret ve hastalık vukuunda komisyon üyelerinin sayısı çok aşağı düşmüş olur. Hem de tam kadro ile toplandıkları va-

kit üçe üç olduğu zaman reisin bulunduğu tarafı seçmek suretiyle bir ekseriyet çok kere mahzurlu olur. Buna dair geçmiş parlâmentolarda Anayasa Encümeninde bir defa çok mühim bir kanunun müzakeresinde bu vâki oldu; Fakat tatminkâr olmadığı için uzunboyulu münaşahalar cereyan etti ve neticede bir çıkar yolda bulunamadı. Onun için, tatminkâr olabilmesi bakımından hem de mazeret vukuunda, hiç olmazsa sayının, aşağı düşmesi halinde daha aşağılara inmemesini temin maksadıyla bendeniz komisyon üyesi sayısını 7 olarak teklif ediyorum. ve bir de önerge takdim ediyorum.

İkinci hususta şudur: Bakan, hastalığı halinde müdafaasını yazılı olarak gönderiyor, bu bir sekretere okutabilir ve okutulmaktadır. Halbuki Bakana o yetki de verilmelidir ki; kendi dilediği, üyelerden birine müdafaasını yaptırtma hakkı da tanınmalıdır. Çünkü bu her hangi idari ve siyasi karar değil, Türkiye Büyük Millet Meclisinin tıpkı, bir mahkeme hüviyetine bürünerek verdiği karar, kazai önemi haizdir. Eğer encümen, bu hususu da değişiklikler arasına alırsa çok isabetli olacaktır, kanaatindeyim. Bunu da Yüksek dikkatinize ve encümenin takdirine arz ediyorum.

BÂŞKAN — Buyurunuz Sayın Artukmaç.

SADIK ARTUKMAÇ (C. Senatosu Yozgat Üyesi) — Muhterem arkadaşlar, bendeniz Sayın Ferit Alpiskender arkadaşımızın fikrine aslâ iştirak etmemekteyim. Dikkat buyurulursa sayın komisyonumuz bir prensip üzerinde hassasiyetle durmaktadır. O da şudur: Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisindeki eşitliği daima göz önüne almak ve buna göre maddelelere hissiyat vermek olmuştur. Sayın arkadaşımızın takriri ve fikri kabul edildiği takdirde bu eşitlik ortadan kalkacaktır. Bu bir. İkinci cihet; ileri sürdükleri yedi veya dokuz gibi tek rakamlı bir komisyonun, heyetin bulunmasıyla altı kişiden ibaret bir heyetin bulunması arasında bir fark yoktur. Çünkü seçilecek reisin bir fazla rey hakkı olacağına göre izhar buyurdıkları endişede varit değildir. Bu bakımdan önergenin reddini istirham ederim ve komisyonun yerinde olan teklifinin kabul edilmesini rica ederim, hürmetlerimle.

BÂŞKAN — Sayın Atabeyli,

HÜSAMETTİN ATABEYLİ (Erzincan Milletvekili) — Bendeniz konuya başka bir açıdan

dokunmak istiyorum. Maddede deniyor ki. Büyük Millet Meclisi görüşme yapmadan Soruşturma Hazırlık Komisyonunu seçer. Şimdi bu görüşme yapmadan seçilmesi keyfiyeti, ithamın şekli ile, ağırlığı ile sıkı sıkıya alakalıdır. Düşününüz ki, bir bakan hakkında gayet ağır bir itham ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin huzuruna geliyor ve soruşturma Alt Komisyonunu seçerken bir görüşme yapılmıyor.

Maddede komisyonun çalışma süresinin 90 gün olarak tesbit edilmiş bulunduğu ve bu müddetin artırılabileceği de göz önüne alınırsa bu müddet içerisinde bakanı asgari bir psikolojik tazyik altında bulunacağı aşikârdır. Binaenaleyh, bu misûl suizannı ortadan kaldırmak için hiç olmazsa bilfarz Anayasanın 89 ncu maddesinde derpiş edilen tahditli bir görüşme tarzını ihtiyar etmek suretiyle, bu Alt Komisyonu da Ön Komisyonu da bir görüşmeden sonra seçmemiz, Bakanın verimli çalışması ile sıkı sıkıya alakalıdır. Bu itibarla ben diyorum ki, bir öngörüşme tahditli de olsa yapılmalıdır. Ve behemehâl, bu seçim ancak bu suretle sonuçlandırılmalıdır.

Sonra 90 günlük müddet de gerçekten uzun bir müddettir. Çünkü, bu Alt Komisyon yapacağı tetkikleri munhasıran evrak üzerinde yapacaktır ve yetkileri de belirtilmemiştir. Alt Komisyonun yetkileri nelerdir? Ne yapacaktır? Nihayet önüne bir önerge verilmiş, bu önerge içinde birtakım ithamlar vardır. Bu ithamları neye göre yapacaktır? Devlet dairelerine müracaat edecek midir, etmiyecek midir? Çünkü bundan iki madde sonra gelecek maddede seçilecek asıl komisyonun yetkileri bertafsil izah edilmiş, anlatılmıştır. Ama bu bizim komisyonumuzun yetkileri tesbit edilmemiştir, madde de, malûm değildir. Bu kadar meçhul içinde çalışacak bir komisyonun 90 günlük mesaisi içinde ağır itham karşısında bulunan bir vekilin nasıl vazife göreceği Türkiye'de çayı münakaşadır. Bizde kulak gazetesi malûmuâlinizdir, devam eder gider ve haklı olmıyan birtakım ithamlar altında vekil bırakılabilir. Bunun için komisyon bu durumu önleyici bir tedbir düşünür mü, düşünmez mi, anlamak isterim, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Buyurun, Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, evvelemirde Sayın Re-

şit Ülker arkadaşımızın verdiği takrirlere, komisyonumuzun teklif ettiği yeni metin muvacehesinde lüzum yoktur. Çünkü, yazılı savunma verme bakımından, görevli bulunmak veya bulunmamak tefriki kaldırılmıştır. Binaenaleyh lüzum yoktur.

Sayın Ferit Alpiskender'in ikinei önergesi bakımından da aynı husus vârittir. Yeni metin muvacehesinde ona da lüzum yoktur.

Sayın Artukmaç arkadaşımıza tamamiyle iştirak ederiz. 6 kişilik çift adedde bir komisyonun karar vermesinde müşkülât bahis konusu değildir. Kaldı ki, eğer böyle bir müşkülât olsaydı, yedi kişi de olsa bu komisyon için de aynı müşkülât mevzuubahsolabilirdi. Çünkü komisyon, zaten üye tamsayısının salt çoğunluğuyla toplanabildiğine göre, bu sayı da dördttür. Dört kişi toplanır. Karar verirken yine çift aded olacak demektir. O halde eğer bir mahzur varsa o zaman da mevcudolur, ortadan kalkmaz. Halbuki, Sayın Artukmaç'ın mülâhazaları esasen bu mahzurun çift adedde üyelerin oylamaya iştiraki halinde de bahis konusu olmadığını izah bakımından yeterlidir. Tamamiyle iştirak etmekteyiz. Bu bakımdan Sayın Alpiskender'in önergesini komisyon kabul etmiyor.

Sayın Atabeyli, evvelâ komisyonun yetkileri tesbit edildi mi, ediliyor mu, diye sordular. Haklıdır. Ancak yeni metinde tesbit edilmiştir. 17 nci maddenin ikinci fıkrasına atfı yapılmaktadır, yeni metinde. Bu bakımdan bu noktada kendilerini tatmin etmiş olacağımı sanıyorum.

Kendileri son derecede yerinde endişelerle bir başka hususu teklif ettiler, ki en önemli husus budur zannediyorum. Bu ihzari komisyon seçilmeden önce tıpkı gensoru önergelerinin gündeme alınıp alınmaması hususundaki görüşmeler olduğu gibi tahditli de olsa bir görüşme yapılmasında fayda var mıdır, sualini vaz'etmişlerdir. Bu suali vaz'edişlerindeki endişeye iştirak etmek kabil değildir. Bir Bakan ağır bir ithamın altındadır, bu itham muvacehesinde gereken açıklamalarda bulunmak inkânı kendisine verilmelidir, demek ister Atabeyli arkadaşımız. Fakat, tahditli de olsa böyledir görüşme yapıldığı zaman acaba Sayın Atabeyli arkadaşımızın, bendenizin de tamamiyle iştirak ettiğimiz endişesi giderilir mi, yoksa teşdit mi edilmiş olur? Bunu da mütalâa etmek icabeder. Böyle bir itham ileri sürüldü.

Burada tahditli veya tahditsiz bir görüşme yapıldı. Bu görüşme neticesi bir oylama ile sonuçlanmadıkça, bu görüşme esnasında sadece bakan da konuşmayacağına göre, bakan aleyhinde öylesine ithamlar serd edilebilir ki, hattâ verilmiş olan önerenin biraz evvel kabul ettiğimiz sınırlar dairesinde tesbit edilmiş olan muhtevanın dışına dahi çıkabilir, bu ithamlar. Arzu edilir ki, görüşme, bir oylama ile sonuçlansın. Görüşme, bir oylama ile sonuçlandığı zaman nedir bu oylama? Oylama, ya soruşturma açılmasına lüzum vardır diyecektir, ya da yoktur diyecektir. Yoktur derse, zaten bakan mânevi sıkıntıdan kurtulmuş olacaktır. Soruşturma devam ediyorsa zaten Meclis bu konuda bakanın mânevi sıkıntısı ne olursa olsun, üzerinde eğilmeyi değer bir mesele vardır, demektedir. Fakat iş bu safhaya gelmeden yani, soruşturma açılın mı, açılmasın mı? Bu konunun müzakeresi yapılmadan daha evvelki müzakere yapıldığı takdirde netice itibarıyla Bakana yüzde elli de olsa bu mânevi sıkıntıdan bir kurtulma imkânını bahsetmiyor.

İhzarî Komisyon raporu geldi, görüşme oluyor. Netice ne olacaktır? Ya soruşturma açılacaktır, ya da açılmıyacaktır, açılmadığı takdirde bakan mânevi sıkıntıdan kurtulacaktır, % 50 ihtimal kurtulacak. Fakat hiç değilse bu görüşmeden mânevi sıkıntıyı tahfif bakımından bir netice istihsal etmek ümidi o bakanda mevcudolabilir. Buna mukabil ihzarî komisyonun seçilmesinden önce böyle bir görüşmeyi - hattâ mahdut bir tarzda - yapacak olsak, bu görüşmenin sonucu her hangi bir tarzda bir oylamaya inkilâbedemiyeceği için, o takdirde bakan her halûkârda devamlı surette daha da teşdidedilmiş ithamlar altında kalmış olabilir. Bu da aslında kendi endişelerinin aksi istikametinde bir netice tevlidedebilir endişesindeyiz. Umumiyetle bakıyoruz bu ihzarî komisyonun seçilmesi başka memleketlerde de her hangi bir görüşme yapılmadan oluyor. Başka bir sistem akla gelebilir mi? Bu aklımıza gelmedi değil, bütün bunları gizlilik prosedürü içinde yapalım. Yani ihzarî komisyon raporu heyeti umumiye gelinceye kadar bütün bu muameleler gizli olsun. Bakan lüzumsuz bir itham altında bulundurmamak bakımından. Buna da imkân yoktur. Çünkü işin aslına bakarsak, birtakım iddialar bakan aleyhinde nerede neşvünema bulmuştur? Yalnızca Parlâmentoda neşvünema bulmaz. Dışarda neşvünema bulur. Efkârı umumiye-

ye akseder, basına akseder. Ondan sonra bir Parlâmento üyesi bu işle alâkadâr olur, bir önerge verir. Veyahut bir yargı organında böyle bir şey keşfedilir. Binaenaleyh, zaten efkârı umumiye bu işe şu veya bu şekilde agâh olmuştur. Parlâmento içerisinde işin bu safhasını gizli tutmak da bize netice tevlideder gibi gözükmetedir. Bilâkis daha zararlı olabilir. İşin aslı bilinmez önergenin hakiki mahiyeti bilinmez ve dedikodular büsbütün artar ve bu sürüp gider. Şüphesiz ki, bu meselede hassasiyet gereklidir. Yalnız, başka tüzüklere de baktım, biraz evvel Sayın Amil Arsus'la da müdavelei efkârda bulunurken şunu tesbit ettik. Belki de Anayasanın tesbit ettiği sistemin şu sistem olmasında fayda vardır; 1958 Fransız Anayasası sistemi, yani ihzarî komisyona filân lüzum yoktur. Önerge gelir; yahut yargı organından bir talep gelir. Yarısı Yargıtay üyelerinden, yarısı Danıştay üyelerinden kurulu bir soruşturma komisyonu otomatikman teşkil edilir, gizli çalışır. Eğer bunda bir şey yoktur derse bu karar meni muhakeme kararı mahiyetindedir, artık. Parlâmento hiçbir şey yapamaz. Yok, evet bir şey vardır derse o zaman Parlâmento Yüce Divana sevk edip etmemekte muhtardır. Çünkü bu karar yalnız kazai bir karar değildir; aynı zamanda siyasi bir mahiyeti de vardır. Böyle bir sistem olsaydı hakikaten Sayın Atabeyli'nin söylediği mahzurlar geniş ölçüde bertaraf edilebilirdi. Ama sistemimiz bu değil. Böyle olunca tek çare olarak kendisinin derpiş ettiği müddeti kısaltmak akla geliyor. Bu hususa komisyon iştirak etmeye mütemayildir. Genel Kurul kararı ile tabiatıyla uzatma imkânını mahfuz tutmak suretiyle arkadaşlar önerge versinler, takdir edeceği bir süreye meselâ 60 güne, 30 gün indirelim. Tabii o zaman yazılı savunma verme müddetini de indirmek gerekiyor.

Bir de şu hususu belirtmek istiyorum: Bu ihzarî komisyonun yapacağı şey, soruşturma değildir. Bir kere bunu tesbit etmek lâzım. Soruşturma yapmaz bu ihzarî komisyon. Bu ihzarî komisyon, getirilen önerge nevama tetkike değer önerge midir, bir ciddiyeti var mıdır, bununla meşgul olur. Bunu yaparken elbette ki, birtakım incelemede bulunacaktır. Bu incelemeler hiçbir zaman bir kazai soruşturma mahiyetini alacak vüsat iktisabedemez ve etmiyecektir. Aksi halde zaten bu komisyonu kurmanın sebebi yoktur. Doğ-

rudan doğruya soruşturma yapılır, dersiniz. Ama buna da Anayasamızın sistemi müsait değildir. Çünkü diyor ki, Anayasa; soruşturma açılıp açılmamasına Birleşik Toplantı karar verir. Önerge gelir - gelmez soruşturmaya gidilemez. Şu halde bir süzgeç olarak yine bir ihzari komisyonun kurulması zarureti kendiliğinden doğar. Ama buna da bir soruşturma yetkisi vermiyor, soruşturma hazırlığı yetkisi, madde içerisindeki tâbirle inceleme yetkisini veriyoruz. Bunu da komisyon çalışmalarının mahiyeti bakımından zabıtlara geçirmeyi zaruri görüyorum.

BAŞKAN — Sayın Kadri Özek.

KADRI ÖZEK (İzmir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım; sayın komisyon sözcüsü arkadaşın vâkı izahatından tenevvür ettik ve Fransa'da tatbik edilen sistemden bahsettiler. Bu sistemi şahsi kanaat olarak bendeniz benimsedim. Yani Parlâmentoda bir soruşturma komisyonu teşkil edildikten sonra, hakkında soruşturma yapılan bakan veya başbakan için soruşturmayı gerektiren mesele hakkında komisyon detaylı olarak bir çok deliller toplayıp soruşturmalar yapmak suretiyle bir raporla Meclisin huzuruna gelecektir.

Muhterem arkadaşlar; yakın tarihte Parlâmentomuzda geçmiş birtakım ciddî, kanaatimece hüüzün verici benzeri hâdiselerin mevedolduğunu nazara alırsak Fransız sisteminin hakikaten isabetli olduğu kanaatini bendeniz savunurum.

Muhterem arkadaşlar, bu komisyon bir nevi hazırlık tahkikatı komisyonudur. Bu komisyon içinde cereyan edecek olan soruşturmalar, hukukun umumi prensiplerine uygun olarak, bir gizlilik içinde cereyan edecektir. Komisyonu teşkil eden üyeler meseleyi enine, boyuna tetkik ettikten sonra bir neticeye varacaklardır. Eğer varlıkları netice isnadolunan ithamın vâridolmadığı hususuna taallük eden bir mahiyet arz ederse haddizatında Parlâmentodan seçilmiş bulunan komisyon üyelerinin getirecekleri bu raporu samimiyetle kabul edip arık itham karşısında bulunan, suçlandırılan bakanın mahkemeye sevk edilip, edilmemesi hususunda Parlâmento kanaatimece karar vermemelidir.

Muhterem arkadaşlarım; bu meseleyi bana konuşturan arz ettiğim şekilde Mecliste benim hüüzünle müşahede ettiğim bir emsaldır. Çok iyi hatırlıyacaksınız, soruşturma komisyonları teşkil

ediliyor; günlerce çalışıyorlar, tarafsız olarak bir karara varıyorlar. Amma, realite odur ki; tarafsızlık içinde verilen bu kararlar zaman zaman Parlâmentomuzda vekilin şu veya bu siyasi teşekküle mensubolması muvacehesinde Parlâmentodaki sandalye adedine göre o vekil ya Yüce Divana sevk edilir, veya edilmez.

Şunu gördük; Komisyonun yapmış olduğu soruşturma neticesinde bakanı suçsuz görmüş, ama şu veya bu siyasi mülâhazalarla maattessüf suçsuz görülen bir bakan, tahkikat neticesinde Komisyonun raporuna istinaden suçsuz görülen bakan mahkemeye âdeta zorla sevk edilmiştir. Bunun aksi de bu Parlâmentoda cereyan etmiştir arkadaşlarım. Tahkikat yapılmıştır, neticede itham ve isnat varit görülmüştür. Zamanın bakanı veya Başbakanı suçlu görülmüştür, hakkında soruşturma veya mahkemeye sevk kararı verilmiştir. Ama gene esefle kaydetmek lâzımdır ki, munhasıran siyasi mülâhazalarla ademî sevk kararı bu Meclisten sâdır olmuştur.

Şu halde; bu yetkiyi, mahkemeye sevk yetkisini Meclisten kaldırmak mânasını mı tazammun ediyor? Hayır muhterem arkadaşlarım, bu endişe de varit değildir. Madem ki, Komisyon teşkil edilirken Sayın Komisyon Sözcüsü arkadaşımın burada vukufila beyan ettikleri gibi Komisyonun teşkili, tarzı teşkili partilerin oranları nispetinde olacaktır; binaenaleyh, soruşturma Komisyonu isnat ve ithamı varit görmeyip bu şekilde bir raporla Meclise gelirse bu raporu sadece burada okumakla iktifa edip artık Parlâmentonun Komisyonun hazırlamış olduğu bu rapora rağmen o bakanın veya Başbakanın Yüce Divana sevk edilip, edilmemesi hususunda bir karara varması icabetmemelidir. Diğer hususta Komisyon tetkikat yapar. Bu yaptığı tetkikat neticesinde soruşturmaya karar verir. Bu ahvalde Parlâmentonun bir muhtariyet hakkı tanınmalıdır. Sevk eder veya etmez. Nitekim Fransa'da böyle olmuştur.

Muhterem arkadaşlarım; mesele çok hassastır. Her Parlâmento üyesi, hakkında isnatta bulunan bir bakan veya Başbakanın suçsuzluğuna müdellel şekilde karar veren Komisyonun bu kararına ittiba edip, onun sırf haysiyet ve şerefiyle oynama pahasına birtakım siyasi mü-

lâhazalarla hattâ ve hattâ zaman zaman bu siyasi mülâhazalar intikam almak çabasına müncer olursa, bu hoş olmaz arkadaşlarım. Bu itibarla Sayın Komisyondan istirham ediyorum, bu maddeye biraz evvel muttali oldum, kanaat ve düşüncelerime çok uygun mütalâa ettim. Fransa'daki sistem gibi...

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Yapamayız bunu..

KADRI ÖZEK (Devamla) — Yapmaları uygun olur kanaatindeyim.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Anayasa buna mânidir.

KADRI ÖZEK (Devamla) — Anayasa neden, mânidir? Anayasayı değiştirmek lâzımdır, diyor muhterem arkadaşım. Gerekirse onu da yaparız; ama arz ettiğim gibi insanların hay-siyetiyle nasıl oynanmış olduğu gerçeğini ifade ederken üzüntü duyuyorum. Bu hâdise bugün onundur, yarın bir başkasıdır. Binaenaleyh bu işin en âdil hak ve nesafet kaidelerine gayetle uygun olan şekliyle getirilmesi çok daha uygun olur. Anayasa böyledir diye muhakkak surette bu maddeyi bu şekilde çıkartmak mecburiyeti bizim için varit değildir. Gerekirse bu hususta da bir tadil yapılması iktiza ettiği kanaatini taşıyorum. Tekrar ediyorum muhterem arkadaşlar, hâtıralarımızı tazeleyiniz. Siyasi mülâhazalar umumiyet itibariyle bu kişilerin mahkemeye sevk edilip edilmemesinde en baş rolü oynamaktadır, oynamıştır ve oynamacaktır da. Binaenaleyh, artık bunun tekerrürüne mâni olmak ta asgari bir insan olarak, bizim viedan boreumuz olarak kabul edilmelidir. Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Bağcıoğlu.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş) — Muhterem arkadaşlarım, müzakeresi yapılmakta olan 14 ncü madde eski 17 nci maddedir. Maddenin 5 nci fıkrasında tâyin edilmiş bulunan sürenin uzun olduğu yolundaki konuşmalara iştirak ediyorum. Bir izhari komisyon ki, esas Komisyon değildir. Tahkikat açılmasına karar verilmiştir veya açılmamasına karar verilecektir. Böyle bir izhari komisyonun daha henüz tahkikat açılmadan ilgili bakan veya Başbakan hakkındaki tahkikatın açılmasına veya açılmamasına

mütedair yapacağı inceleme sonunda vereceği kararın böyle uzun bir müddet sonunda verilmesi, hakkında tahkikat istenen bakan veya Başbakan için iyi değildir. Yani uzun bir süre meselenin askıda kalması doğru değildir. İstifhamlar doğurur kafalarda, efkârı umumiyyede bir arkadaşımızın da gayet yerinde ifade etmiş olduğu gibi, kulak, fısıltı gazetesi harekete geçer ve olmyan şeyler olmuş gibi gösterilebilir. Onun için bu süreyi kısaltmakta fayda vardır.

Komisyon Sözcüsü arkadaşımızla şifahi olarak mutabakata da vardık. Eğer böyle bir önerge verirsiniz biz de katılacağız, temayülümüz bu, diye ifade ettiler kürsüden. Kanaatimce bu sürenin 90 gün değil 30 gün olması ve müdafanın da 15 gün içinde yapılması lâzımdır. Bu hususu ihtiva eden bir önergeyi Başkanlığa muhterem arkadaşımınla birlikte vermiş bulunmaktayım. Nokta bir.

Esas üzerinde durmak istediğim ikinci nokta, muhterem arkadaşlarım, bu maddede hence bir boşluk var. Şöyle ki; burada yapılan bir başka tahkikat münasebetiyle Mecliste cereyan eden bir müzakerede uzun uzun bunun münakaşası yapıldı. Eğer Komisyon kararını, tahkikatın açılmaması noktasında teksif eder de verirse Yüce Meclis açılmasına diye bir karar verir mi vermez mi münakaşası oldu, saatlerece. Hattâ bâzı arkadaşlarımız bu kürsüden izhari Komisyon tahkikatın açılmamasına karar verdiği takdirde, Yüce Meclisin açılmasına karar veremeyeceğini iddia etmiş bulunmaktadır. Onun için ben derim ki, acaba, komisyon bu mevzuda bizi aydınlatır mı? Zabıtlara geçmesinde fayda vardır. Eğer maddeyi değiştirmek istiyorlarsa Komisyon Sözcüsü buradan ifade etmelidir. Şunu ifade etmeli, bu Komisyon yaptığı çalışma sonunda raporunu eğer tahkikatın açılması yönünden verecekse mesele yok. Burada o mesele konuşulacaktır. Ama açılmaması noktasına teksif eden bir karar ise bu, bu kararın burada münakaşasıyla; açılmasına Meclis karar alabilecek midir? Evvelâ akla şöyle bir sual gelecek; gayet tabiidir, Komisyon kararları enine boyuna münakaşa edilir. Lehte veya aleyhte bir karara tebdil edilebilir. Ama sarahat verilmesinde fayda vardır. Veyahut da Komisyonun bu şekilde bir sarahat bulunmaması bile madde de mündemiç bulunduğu

nu ifadesinde bir zaruret görüyorum. Aslında böyle bir Komisyonun kurulmasına taraftar değilim. Ama diyorlar ki, bünyesi bakımından biz bunu aldık. Eski İhtüzüğün 170 nci maddesine muvazi bir komisyon onun için muhterem komisyonun bu mevzudaki kanaatini öğrenmek isterim. Eğer bu kanaat de meşkül ise, o takdirde bunu sarahatle ifade edecek bir fıkranın ilâvesi hususunda Sayın Başkanlığa bir önerge vereceğim. Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Sayın Komisyon.

GEÇİCİ KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Muhterem arkadaşlarım, müddet bakımından mesele vuzuha kavuştu. Bunun üzerinde duracak değilim. Sayın Bağcıoğlu'nun temas ettiği diğer hususlardan bahsedeceğim. Bahis buyurdıkları tez ihzari komisyon raporuyla ilgili olarak müdafaa edilmemiştir. Soruşturma Komisyonunun raporu ile ilgili olarak müdafaa edilmemiştir ve İhtüzük teklifinin mütaakıp maddelerini tetkik buyurdıkları takdirde sarahaten göreceklendir ki, ihzari komisyonun raporu bakanın lehinde de olsa, aleyhinde de olsa Mecliste görüşülecektir. Bunun gibi Soruşturma Komisyonunun raporu bakanın lehinde de olsa aleyhinde de olsa Mecliste görüşme mevzuu olacaktır. Bu bakımdan herhangi bir endişeye mahal yoktur. Mütaddit maddeler zaten kâfi derecede sarihtir. Eski 18, 17, 15 nci maddede ihzari komisyon raporunun açıkça bir görüşme mevzuu olacağı yazılıyor. Bunun gibi eski 22 yeni 19 ncu maddede de asıl Soruşturma Komisyonu raporunun vasfı ne olursa olsun görüşme mevzuu yapılacağı belirtiliyor. Binaenaleyh bu mevzuda ayrıca bu maddede herhangi bir tashihe ihtiyaç yoktur.

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Zapta geçtiği için önerge vermiyorum.

BAŞKAN — Önergenizi geri alıyorsunuz, öyle mi?

KEMAL BAĞCIOĞLU (Maraş Milletvekili) — Hayır önergemi daha vermedim.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Özek.

KADRI ÖZEK (İzmir Milletvekili) — Muhterem arkadaşlar, huzurunuzu tekrar işgal ediyodum. Sebebini arz edeyim. Deminki konuşmamda noksan kalan bir kısma işaret etmek isterim. Sayın Bağcıoğlu arkadaşım konuşurken pek

haklı olarak bir noktaya temas ettiler. Şayet soruşturması neticesinde ve inceleme neticesinde soruşturma açılmamasına karar verilirse ve buna rağmen demin arz ettiğim mülâhazalarla Yüce Heyet soruşturma açılсын diye karar verir ve ilgili bakan veya Başbakanı Yüce Divana sevk eder.

Muhterem arkadaşlarım, bu ahvalde durum ne olacaktır? Yeni bir komisyon mu teşekkül edecektir geçen defa olduğu gibi? Bu komisyonun adı ne olacaktır? Yani illâ mutlaka suçlu kılacak, onu suçlu olarak kabul edecek bir komisyon mu olacaktır? Çok iyi hatırlarsınız muhterem arkadaşlarım, burada bir hâdisemizde...

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) — Bu başka maddeyle ilgili.

KADRI ÖZEK (Devamla) — O maddede de konuşacağım Sayın Kırca.

Bir hâdisemizde yapılan inceleme neticesinde, tahkikat neticesinde bakanın suçsuzluğuna hükmolundu, ama Yüce Heyet - kararı muhteremdir - «hayır efendim, soruşturma açılсын» dedi. Mesele Anayasa Mahkemesine, Yüce Divan vazifesini de görmesi itibariyle sevk edildiğinden Meclisimiz çok güç mevkide kalmıştır. Muhterem arkadaşlarım hukukçu arkadaşlar çok iyi bilirler. Her hangi bir kimsenin hakkında hazırlık tahkikatı mahiyetinde addedilebilecek bu incelemenin neticesinde bu soruşturma açılmasına karar verilirse bunun sevk maddesi yeni işlendiği iddia edilen fiilin Türk Ceza Kanunu veya bunu suç sayan kanunlar muvacehesinde mahiyetinin tâyin ve tesbiti zarureti vardır. Bunu yapmamış bulunan Meclis çok müşkül vaziyette kalmıştır. Anayasa Mahkemesi evrakı geri göndermiştir. Komisyon suçsuz diyor, sen mahkemeye sevk ediyorsun. Hangi madde ile yargılıyacağız? Burada uzun uzun tartışma konusu oldu bu. Dedi ki; mahkeme re'sen hangi madde ile yargılanacağını tesbit etsin. Ne ile tesbit etsin. Elinde evrak gönderilen bir karar var, mahkemeye sevk kararı; ama tahkikat evrakında suç yok diyor. Bir nevi meni muhakeme kararı veriyor. Bu ahvalde durum ne olacak? Ve muhterem arkadaşlarım, arz ettiğim gibi bu meni muhakeme kararlarına yani soruş-

turma açılmamasına mütedair olan Komisyon kararlarına Meclislerin ittiba etmesi ileride böylesine bir çelişmeyi veya bir kimseyi mutlaka ve mutlaka suçlu olarak tesbit etmek gibi çok garip bir karara varmaktan Meclisi alkoymuş olur. Aksi takdirde zoraki suçluluk gibi hukukta hiç yeri olmayan ve hukuk anlayışıyla bağdaşması kabil bulunmıyan bir durum ihdas edilmiş olur.

Mâruzatım bundan ibarettir, teşekkür ederim.

BAŞKAN — Başka söz istiyen? Yok. Bu madde üzerindeki önergeleri okutuyorum.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) —
Yalnız Atabeyli arkadaşımızın önergesini okutun, biz ona iltihak edeceğiz.

BAŞKAN — Efendim, bütün takrirleri okutayım.

Bütün takrirleri okutuyorum.

T. B. M. M. Başkanlığına

İçtüzüğün 14 nci maddesinin «Komisyon, raporunu en geç doksan gün...» şeklinde başlayan fıkrasının sonuna «T. B. M. M. üyesi veya bakan hasta ise savunmasını yazılı olarak yapabilir» fıkrasının eklenmesini arz ve teklif ederim.

İstanbul Milletvekili
Reşit Ülker

BAŞKAN — Bir dakika efendim hepsini okutayım mı?

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) —
Ayrı ayrı efendim.

Son yaptığımız değişiklik muvacehesinde buna lüzum kalmadı Sayın Ülker arkadaşımın takririni geri almasını rica ediyorum.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) —
Geri alıyorum efendim.

BAŞKAN — Son maddedeki değişiklik dolayısıyla Sayın Reşit Ülker arkadaşımız önergelerini geri aldılar.

T. B. M. M. Başkanlığına

İçtüzüğün 14 nci maddesinin, «Komisyon raporunu en geç doksan gün...» diye başlayan fıkradaki, «görevli bulunmuyorsa» ibaresinin «T. B.

M. M. üyesi değilse» şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

İstanbul Milletvekili
Reşit Ülker

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) —
Aynı sebeple buna da lüzum kalmamıştır.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) —
Bunu da geri alıyorum.

BAŞKAN — Bu da maddede zikredildiği için Sayın Ülker geri aldı.

Yüksek Başkanlığa

14 ncü maddede bahse konu sürenin bir ay ve yazılı savunma verme süresinin de 15 gün olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Erzincan Milletvekili Maraş Milletvekili
Hüsamettin Atabeyli Kemal Bağcıoğlu

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) —
Komisyon katılıyor.

BAŞKAN — Komisyon arkadaşlarımızın önergesine katılıyor. Nazara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

T. B. M. M. Başkanlığına

Komisyon üye sayısının 7 olarak kabulünü arz ediyorum.

Manisa C. S. Üyesi
Ferit Alpiskender

BAŞKAN — Komisyon.

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) —
Senatörlerle milletvekilleri arasındaki eşitliği ihlâl ettiği mülâhazasıyla katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN — Komisyon katılmıyor. Nazara alınmasını oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Efendim, Komisyonun tedvin etmiş olduğu son maddeye göre yapılan müzakereler ve kabul buyurduğunuz...

GEÇİCİ KARMA KOMİSYON SÖZCÜSÜ
COŞKUN KIRCA (İstanbul Milletvekili) —
Maddeyi yeniden tedvin ettik efendim.

BAŞKAN — O halde Komisyon maddeyi yeniden tedvin ettiğine göre tedvin edilmiş şaklıyla maddeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Eski 17 nei, yeni 14 neü maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim. «Meclis Soruşturma Hazırlık Komisyonu».

Madde 14. — 12 nei veya 13 neü madde gereğince Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı Başkanlığına başvurulduktan, Başkanlık, durumdan derhal ilgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyesine bilgi verir. Konu, bu bilginin verildiği tarihten başlayarak yedi gün içinde gündeme alınır.

Konunun gündeme alındığı gün, Genel Kurul, bu hususta soruşturma açılmasının gerekli olup olmadığına dair inceleme yapmak üzere bir Türkiye Büyük Millet Meclisi Soruşturma Hazırlık Komisyonunu görüşme yapmaksızın seçer. Bu Komisyon, altı Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesinden kurulu olup üyelerinin yarısı Cumhuriyet Senatosu üyesi, yarısı da milletvekili olur. Bu Komisyonun seçilmesinde genel hükümler uygulanır.

Komisyonun çalışmaları gizlidir.

Komisyon üyeleri arasından bir Başkan, bir Sözcü ve bir de Kâtip seçer.

Komisyon, raporunu otuz gün içinde Başkanlığa verir. İlgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyesi, Genel Kurulca tesbit edilecek süre içerisinde yazılı görüşlerini Komisyona verir; bu süre,

Komisyonun seçildiği tarihten başlayarak onbeş günü geçemez.

Komisyon, 17 nei maddenin 2 nei fıkrasında sayılan yetkilere sahiptir.

Komisyon, incelemelerini otuz gün içinde tamamlıyamazsa, gerekçesini belirterek Genel Kuruldan bu sürenin uzatılmasını isteyebilir. Bu süre, otuz günden fazla uzatılamaz.

Komisyon raporunu verince, bu rapor, derhal ilgili Başbakan veya Bakanlar Kurulu üyesine iletilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerine dağıtıldıktan yedi gün sonraki birleşimin gündemine alınır.

Geçici Karma Komisyon Sözcüsü
İstanbul Milletvekili
Coşkun Kırca

BAŞKAN — Maddeyi, kabul buyurduğunuz önergelerin ışığında yeniden tedvin edip göndermiştir Komisyon... Bu yeni değişik şekliyle madde üzerinde söz isteyen arkadaşımız var mı? Yok. Maddeyi oylarınıza arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Vaktin gecikmiş olması dolayısıyla 30 Aralık Çarşamba günü saat 15,00 te toplanılmak üzere T. B. M. M. Birleşik Toplantısını kapatıyorum. Milletvekili arkadaşlar sıralarından ayrılmasınlar...

Kapanma saati: 18,44

